

Luceafărul

SALA DE
LECTURA

Săptămânal de literatură. Nr. 40 (532). Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI. Miercuri, 14 noiembrie, 2001

LAURENȚIU ULICI - UN AN DE LA PLECARE

De aceea, pomenirea lui trebuie să se facă în fapte și nu în vorbe, de aceea numele său trebuie pomenit doar atunci când sufletul nostru se elatină. Și nu trebuie chemat doar atunci când ni se elatină interesele, oricât de nevinovate ar fi acestea.

Laurențiu Ulici a știut să ierte atunci când trăia aici. Nu mai poate cum să ierte acum, când se află acolo. N-ar fi rău pentru noi, ca acum, la un an, când îi pronunm numele, să o facem în fața oglinzii.

eugen uricaru

Avea un har al improvizației care îi anula timpul risipit cu prietenii din Germania, din Franța sau din Scaieții din Deal. Regiza piese (ce spectacol a făcut cu Muștele, cu Coca Bloos!), participa la jurii, la mese rotunde, avea zilele lui de bridge, de cenaclu, de șuete cu tinerii scriitori, actori, mai târziu de Senat, de politică. Era, cum n-a mai fost nimeni, în viața literaturii. În miezul ei. Trăia literatura cu îndârjire, cu umor, cu talent, cu artă.

cornel ungureanu

Criticul, care avea la începuturile carierei orgoliul emiterii frazei oraculare, pecetluitoare de destine și care trăda în gesticulația stilului, vanitatea egalării gloriei unui Manolescu, s-a hotărât dintr-o dată să devină pediatru. A învățat să se pună, cu modestie, în serviciul celor care, cotropiți de complexe izolării și ale uitării, se străduiau să facă literatură în colțul lor neștiut de lume.

eugen negrici

Au mai trecut câțiva ani și Laurențiu a intrat în politică, iar de aici, în Senat. Poate că dacă se abținea, ar mai fi fost astăzi alături de noi. Istoria, se spune, nu trebuie judecată cu "dacă" înainte. Nici istoria vieții unui om, sunt convins, dar nu mă pot opri să mă întreb ce s-ar fi întâmplat dacă...

nicolae prelipceanu

FĂRĂ COMENTARIU

Și astfel, din talk-show în talk-show, observi că nația s-a nivelat binișor - în jos, cam la nivelul șanturilor din Giulești. Senatorii ajung să vorbească asemeni birjarilor, miniștrii precum femeile de serviciu, universitarii ca Trăznea lui Ion Creangă, cântărețele precum traseistele din Pantelimon, generalii asemeni clienților de la Spitalul 9 și toți ca «Pinalti» sau «Corleone». Incompetență, prostie și mitocănie a existat dintotdeauna în România. Însă numai azi ele au ocupat prim-planul vieții publice, instituind norme comportamentale și devenind formulele existențiale cvasi-unanim acceptate.

Pe vremea lui Ceaușescu, topârlandii hiper-mediatizați de astăzi erau ținuți pe la muncile de jos: care cu agricultura prin județ, care purtător de bulan la intersecțiile aglomerate, care lacheu ideologic de mâna a șaptea. Era de neimaginat să-l vezi pe-un M. Ungheanu dând din fleancă în Marea Adunare Națională. Sau pe Florescu, etern pupincurist al dictatorilor, să aibă un cuvânt greu de spus într-o comisie parlamentară a culturii. Care cultură, toa' secretar-cu-propaganda? Cultura ăloră de la purtați 'mneavoastră trena - adică analfabetele Elena și Gâdea?! Și atunci, să ne mai mirăm că suntem taxați drept o țară de troglodiți? Că avem o civilizație în care e de la sine înțeles că bucătarul cu degetul puroind frământă dezinvolt aluatul prăjiturilor pentru cofetăria cutărui orașel din Moldova? Că abandonul copiilor a atins cote everestice ale dezinvolturii? Că bătaia orbească, jaful, violul, sudalma descreierate au ajuns modalitățile predilecte de dialog social?

Adevărul e că văzând toate aceste figuri din altă lume - Nețoiu, Florescu, Dragomir - îți vine să dai cu pumnul. Te opresc doar cei două sute douăzeci de volți ai televizorului, pentru că de cei șapte ani de-acasă cine mai știe? Poate șapte ani de pușcărie!*

(Mircea Mihăieș - „România literară“)

Colectivul de editare:

Marius Tupan (redactor-șef)

Marinela Tepuș (redactor)

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Simona Galațchi (corectură)

Revista „Luceafărul“ este editată de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 659.67.60, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

ADEVĂRATUL ULICI

de HORIA GÂRBEA

A trecut foarte repede un an fără Laurențiu Ulici. Tristețea de a-l fi pierdut este la fel de mare ca în ziua când am aflat vestea teribilă a dispariției sale. Chiar dacă, în ciuda pesimismului inițial, Uniunea Scriitorilor a trecut cu bine, din fericire, peste momentele grele ale absenței sale și ale unor alegori frământate, întreaga breaslă resimte cu durere lipsa lui Ulici.

Pot crede că realizările noii conduceri a Uniunii, căreia nu-i dădeam mari șanse la început, sunt un omagiu postum pentru marele prieten al tuturor scriitorilor indiferent de vârstă și curent. Tot în onoarea și amintirea lui, care avea cultul prieteniei literare, ar trebui ca zăzaniile din anumite filiale să se mai tempereze și să împărțim în pace puținul pe care-l puteam dobândi.

Cred că asta putem face în planul victii noastre. În cel literar, absența lui Ulici e mult mai greu de suplinit și nu văd pe nimeni să-i ia locul de observator atent și atotcunoscător mai ales în domeniul atât de important al comentării debuturilor.

Deunăzi, un confrate mai tânăr scria, într-o „discuție“ între scriitori pe Internet: „Ulici a ajutat prea mulți scriitori, pe cine trebuia și pe cine nu trebuia...“ Trebuia să-l luminez pe neștiutorul meu prieten, neștiutor din cauza vârstei. Apucându-mă să-i scriu, mi-am recapitulat atâtea lucruri uitate despre minunatul Laurențiu Ulici, așa cum l-am cunoscut la începuturile încercărilor mele de a face literatură.

I-am scris deci cu majuscule: ceea ce spui, e TOTAL FALS! Sub comunism Ulici ne-a ajutat pe toți pentru că el știa că trebuie să fie ajutați scriitorii sub comunism. Ne-a ajutat pe când era un amărit de redactor la „Contemporanul“ și ne-a susținut moral pe mulți, dar știa bine meritele fiecăruia. Venea iarna la cenacluri înghete, abia pășind de dureri de spate, pe gheața și în întunericul epocii. Să ne asculte și să ne comenteze, generos, dar obiectiv. Ultimul optzecist sau nouăzeciist venea la el acasă, în Apolodor, la orice oră din zi și din noapte, ca un vechi prieten, pe capul lui, care avea de scris, să-i citească până la ore imposibile „genialități“. Și primea de la el atenția lui distributivă (în timpul ăsta el efectiv scria și privea filme), sfaturi, ba și mâncare. Cine a dat posturi atâtor inși ca să vină în București? Cine scria despre toți debutanții cât de mărunți? Unde, dacă nu la Ulici acasă, stătea orice scriitor provincial între două trenuri, că ziceai că-i sală de așteptare la el? Cine îi ducea pe toți la Sighet, îi premia, și îi lua la prietenii și rudele lui care tăiau, la propriu, vițelul cel mai gras? Cine altul, în loc să se odihnească, făcea interminabile „cenacluri de cameră“ în fiecare noapte pe la festivaluri și tabere de creație, stând treaz, când atâtea mai tineri se îmbătau sau adormeau?

După '89, încă din ianuarie '90, Ulici a angajat la „Luceafărul“ vreo patru nouăzeciști care nu aveau altă slujbă și a dat altor patru-cinci rubrici permanente, inclusiv mie. Nu era senator, nu era președinte atunci. A creat pagina '90 și apoi revista „Nouăzeci“. A decernat premiile „Luceafărul“ în '91: sume importante.

Când n-a mai avut bani, pentru că manageriatul de până în '94 a dus Uniunea de răpă din punct de vedere financiar, a scos totuși „Luceafărul“ săptămânal plătind colaboratorii număr de număr. Nu am cunoscut un om mai drept, mai de dreapta și mai creștin decât Laurențiu Ulici. Sper că Dumnezeu există și l-a răsplătit acolo unde se află acum. Cine nu știe ce-a făcut Ulici, e bine să afle. Cui a uitat...

antiteze

„NU AVEM ACELAȘI WELTANSCHAUUNG“

de DUMITRU SOLOMON

Întâlnirile și prietenii dintre scriitori nu mai au aceeași semnificație ca pe timpuri. Înainte vreme nu conta, sau conta foarte puțin, dacă prozatorul R. simpatiza și vota cu un partid, iar poetul B. simpatiza și vota cu alt partid. Ei se întâlneau la Capșa, stăteau la aceeași masă, fumau o țigară, beau o cafea, discutau despre literatură, nu neapărat pe teme teoretice, schimbau o idee, cel mult două, vorba lui Teodor Mazilu, mai bărfeau pe unul, pe altul, ca bărbații care respectă o însușire a sexului slab, își scriau reciproc dedicații și, de cele mai multe ori, deveneau prieteni.

Mircea Eliade era prieten cu Mihail Sebastian, deși primul se integrase forțelor de extremă dreapta, iar cel de-al doilea era simpatizant al stângii și, pe deasupra, evreu. Sigur, Sebastian, în Jurnalul său, deplângea sincer alegerea lui Eliade, răceala și înstrăinarea acestuia, dar îi păstra prietenie, așa cum i-o păstrase și lui Nae Ionescu, ideologul mișcării legionare. La „Sburătorul“ lui Eugen Lovinescu, conviețuiau pașnic din punct de vedere literar autori de cele mai diverse „facturi stilistice“ și „orientări politice“, cum le spunem azi, fără să se iște dispute de ordin extra-literar.

În perioada comunistă, scriitorii cultivau nu numai prietenii de generație, de familie, „de la Casa Scriitorilor“ sau „de la casele de creație“, dar, mai presus de ele, o solidaritate de castă, ascunsă, menită să-i ocrotească, măcar în plan psihologic, de excese autorităților politico-ideologice, de cenzură, de

mizeriile cotidiene. Erau excluși din sfera solidității servitorii credincioși ai regimului, turnătorii cunoscuți, securiștii, care aveau cercurile (și revistele) lor. Oricum, lucrurile erau mai simple: alb sau negru.

După decembrie 1989, apele s-au tulburat. Vechea solidaritate s-a fărâmițat, prietenii s-au răcit ori au devenit dușmăni, partizanatul politic a căpătat prioritate. Merg cu V. pe Calea Victoriei și, în dreptul Hotelului București, ne întâlnim cu M. Mă salut cu M. Nu eram prieteni, nu suntem nici acum, dar ne simpatizăm și ne respectăm reciproc. V. nu șchițează nici un gest. „Te știam prieten cu M.“, încerc să deslușesc pricina răcelii. „Eu, prieten cu M.?!“ „Păi nu erai toată ziua împreună, la Casa Scriitorilor, la Neptun, la „Cartea românească“, la Capșa?“ „Gata!“ exclamă V., bisilabic, de parcă ar fi răspuns monosilabic. „Păi...“, insist. „Nu mai avem același Weltanschauung!“ Nu că n-aș ști eu ce-i aia Weltanschauung, dar nu-mi dau seama ce înțelege V. prin conceptul cu pricina. „Weltanschauung?“ „Da. S-a dat cu liberalii.“ „Aha!“ După care îmi aduc aminte: „Dar nu erai și tu liberal?“ „Asta a fost acum doi ani.“ „Acum doi ani, M. era țărănist“, observ. „Suntem en froid de mai multă vreme. Nu-ți spun că nu mai avem același Weltanschauung?“ Până nu demult, credeam că Weltanschauung se referea, în cazul artiștilor, la viziunea estetică asupra lumii...

De curând, am aflat că artiștii S. și C. s-au certat crunt cu privire la niște bani. Nici ei nu au același Weltanschauung!

RECVIEM PENTRU OPTIMISMUL SCRIITORULUI ROMÂN

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

A trecut un an. Văd cerul, văd lumina de după-amiază, în Williamsburg, în Virginia, unde am aflat, la telefonul din acea locuință pentru invitați a Colegiului "William and Marry", că Laurențiu Ulici, și el călătorind, nu mai este al acestei lumi (și al acestei lumi, căci ei nu i-a aparținut niciodată în întregime), că viața sa a fost nu spulberată, ci răpită pervers și că de acum vom fi fără el. Rareori semnul acestei sintagme - "fără el" - a fost atât de profund, atât de amar de grav, apăsător și lipsit de alternativă - și încă pentru mulți - pe cât a fost atunci și rămâne să fie și astăzi când vorbim de el, de Laurențiu Ulici. Un spațiu curat și transparent, pur și răcoros, albăstriu, ușor umed, ca o chemare de poveste nordică, de nou continent se făcea simțit în jur - acolo în apropierea Atlanticului, contrarietate absolută în fața destinului celui ucis prin otrăvirea respirației sale, în noaptea caldă a țării în care se născuse și pentru care (cuvânt ce pare grandilocvent) trăia, țară mereu amenințată, mereu dificilă, adesea periculoasă. A murit așa cum nu se moare astăzi mai niciodată în nici una dintre civilizațiile care îți merită acest nume. După un an suntem încă, în chip sensibil și evident, fără el, ceea ce iarăși nu se mai întâmplă des în această lume care, după ce a devalorizat progresiv adevărul, demnitatea, curajul, iubirea, a devalorizat, până la desemantizare și moartea. Aparținem unei epoci în care moartea spune foarte puțin oamenilor, nu pentru că așa trebuie să fie, nu pentru că au descoperit o realitate care desfidă fie moartea, fie viața, ci pentru că moartea este mereu altora și acești alții pentru foarte mulți nu mai există. Și totuși trăim - cu o siguranță întârziere în sentimentul amar al absurdului existenței, mereu umbră de inexistență - conștiința absenței ireparabile a lui Laurențiu.

A fost un optimist - a dat sens și eleganță, a conferit inteligență și demnitate optimismului. Înțelegând totul - trăind toate tensiunile, dramele, șocurile și opozițiile unui prezent care, mai mult decât prezentul în general se anula continuu, fără a ține, însă, într-adevăr de trecut și nereușind să semene covingător a viitor - el reușea să creadă în întregul curs al lumii care poate era sau poate nu era a lui, dar pe care o adoptă oricând cu dezinvoltură. Optimist, el construia fără încetare - o comunitate intelectuală, o formulă politică, un mod al prieteniei, o cale de a trăi. De ce ne lipsește atât de mult Laurențiu Ulici? Aparent pentru că prin el - apreciat și contestat, iubit sau respins - o anumită unitate scriitorilor români reușeau să fie, să existe, să se manifeste egal, atât prin aderența multora la acțiunea lui, reînnoită fără încetare, pe cât și prin refuzul a nu puțini în fața actelor sale, ale omului aflat în centrul unui grup uman care își dorea și își respingea, în același timp, coerența, consistența. Realizăm acum: Laurențiu Ulici a fost cel ce a alcătuit în mare măsură o anumită, stranie unitate a celor care scriu, în România - o unitate ce încă, oricât de zguduită ar fi, nu ajunge, nu poate, nu mai poate, să dispară. Cum s-a întâmplat acest lucru? Ni-l amintim cu siguranță toți - și cei care i-am fost prieteni și cei care nu i-u fost - ca pe un om existând, existând enorm și clar, nu în chip turbure, nu în chip andoelnic sau precar.

Existăm - în jurul ființei, aparținând ființei; devenind, ne anulăm, dispărem, înainte de a deveni altceva (dacă devenim altceva). Dispărem cu totul, sau în foarte mare măsură. O țară în schimbare, în evoluție - în tranziție - încetează aproape să mai fie o țară. O literatură în revoluție, în prefacere, încetează multă vreme să mai fie literatură. Urmărind un scop - scopul cel înalt, cel mai nobil, cel mai îndreptățit sau unul oarecare, banal, reprobabil - dispărem, ca adevăr, conștiință, putere în sine, măcar pentru o vreme. Ce mai este o națiune în urmărirea unui obiectiv? Ce mai este o persoană - o personalitate - proiectată în direcția unui viitor exact definit? Determinările acelei națiuni, ale acelui om nu se mai află în substanța lor, ci în afară, într-un sistem, sau în ceva asemenea unui nor, unui univers de spectre, de speranțe, de realități sau irealități, toate însă diferite de adevărul care ar fi putut să se întrupeze ea, în el, în tine, în națiunea ta, în semenul tău - adevăr care nu a devenit încă adevăr, nu a devenit încă realitate, pentru că refuză a fi aderent sieși, absolvit cu totul în exterioritate. Devenirea este, totuși, obligatorie ca și ființa - în această dramatică anulare a uneia de către cealaltă. Iată tragedia prezentului - trăim într-o țară, într-o cultură, într-un mod de a fi profund puse la încercare, larg negate tocmai de nevoia devenirii, o devenire care aproape ne anulează. Pe acest prag al contestării ființării prin devenire, al repulsiei între ființă și existență, Laurențiu Ulici, dispărut de un an dintre noi, a stat senin - deschis și perfect fidel sieși, evoluând cu fiecare eveniment care îl implica, aplicând, totodată, cultura sau istoria noastră și rămânând mereu același: demn, prietenos, deschis. Putea fi vorba despre politică sau despre literatură, despre legături umane sau despre arte, despre instituții sau despre bucuria de a trăi - el vedea mereu, pentru toate acestea, o perspectivă, un viitor, un obiectiv și un mod de a fi, devenirea lor și partea lor de ființă. Poate de aceea a și dispărut - contrazicea, prin existența sa o lege, căci el exista cu adevărat. Lui i se potrivește deplin acea formulă prin care romanii vorbeau despre moartea cuiva: "el a fost". Laurențiu Ulici într-adevăr a fost - nici o clipă nu a ținut de lumea simplelor aparente.

DOM DREPTOR

de MARIUS TUPAN

În agitata și meandrată mea existență mi-a fost dat să cunosc multe persoane, din diverse medii și cu felurite instrucții, dar la nimeni nu am descoperit mai multe calități sufletești și artistice ca la Laurențiu Ulici. Acestea m-au și apropiat atât de mult de el, încât plecarea lui în lumea celor drepti am resimțit-o ca pe una din cele mai necruțătoare lovituri pe care le-am primit vreodată. Prietenia noastră s-a fortificat în timp, cu puține suspiciuni, fiecare sincopă având darul să ne apropie și mai mult, nicidecum să ne despartă. Era omul care nu ținea, neapărat, să aibă ultimul cuvânt, dar conducea atât de bine conversația, încât te simțeai obligat să i-l dai. Această diplomație înăscută, sau doar o înțelepciune aleasă, pe care alții nu o dobândesc nici măcar la senectute, alăturate hărăzirii lui de diagnostician într-ale literaturii, ca și culturii impresionante, din diverse domenii, îl impuneau de îndată ca pe un lider autentic, contestat arareori cu debilitate de către cei complexați. Chiar și atunci când descoperea unele reacții de ostilitate (abundente, firește, în zona noastră, unde orgoliile sunt nemăsurate), știa să le neutralizeze ca nimeni altul, oferindu-ne nouă, celor din jurul lui, ocazia să-l tachinăm: devenea în acele momente mai îngăduitor cu inamicii decât cu prietenii. Sigur, unii, simțindu-i slăbiciunea (eu i-aș zice mai degrabă disponibilitatea amar ironică), plusau și profitau pentru a căpăta o documentare în plus, pentru a mai ieși în afara hotarelor cu un sprijin de la Uniunea Scriitorilor. Dar erau și dintre aceia care evitau să se expună, lăsând cale liberă pomanagiilor. Atunci, cu o abilitate rafinată, Laurențiu îi determina tocmai pe profitorii să facă un pas înapoi, dând prilejul ezitanților să beneficieze de drepturile ce li se cuveneau. Ivit în lume sub o zodie care dă, de obicei, oameni puternici și echilibrați, cu un control sigur al instinctelor rebele, autorul *Primei verba* nu era chinuit nici de invidii mărunte, nici de ambiții deșarte, cu atât mai puțin de vanități. Probabil că și conștiința valorii lui, în afara oricăror comentarii, îl ajuta să fie mărinimos, tolerant, înțelegător, răbdător, dar nu cred că doar aceasta era cauza. Prețuia scrisul și pe truditarii acestuia, cum puțini au dovedit-o în literatura română, se bucura ca un copil când descoperea un nou talent, găsea mereu căi să-l publice și să-l impună de urgență, se lupta să repună în drepturi pe cei marginalizați programatic (aveau și serviciile secrete tactica lor de a-i intimida pe scriitori!). Eu însumi, trecut într-o vreme pe o linie moartă, cu o carte topită și cu numeroase restricții de a publica, am beneficiat de protecția personalității sale, astfel că perioada de reclusiune mi-a fost mai ușoară decât încercam alții să mi-o impună. Chiar dacă i se puneau activitatea la microscop și se aruncau pe piață destule răutăți la adresa lui, nu era adeptul dreptului la replică și nu se lansa în polemici de trei parale. Concurența, care dă atâta bătaie de cap egoiștilor, nu părea să-l intereseze și să-l agite. Respectul purtat congenerilor săi - Nicolae Manolescu, Eugen Negrici, Mircea Martin, Eugen Simion, Marian Papahagi, Ion Pop, Ioan Vartic, Marin Mincu, Alexandru George - devenea exemplar. Atunci când l-am consultat în privința readucerii lui Marian Popa în paginile revistei „Lucașfăru”, n-a avut nici o ezitare, dimpotrivă, m-a felicitat pentru idee. Deși îi apăruse și lui un prim volum dintr-o istorie de amplexare, nu am simțit nici o invidie atunci când am hotărât, împreună, să edităm *Istoria literaturii române de azi pe mâine*. Forța lui era argumentul, iar acesta stătea în tăria de a fi cât mai clar și mai nuanțat. Era dificil să nu fi de acord cu o minte așa de strălucită și cu o așa demonstrație pasionantă, alăturate unei generozități bolnăvicioase. Deși eram cel mai necruțător observator al activităților sale (fiindcă îl iubeam foarte mult și nu suportam să mai calce în vreo strachină), pentru harul, dăruirea și imparțialitatea sa, atins și de molima contaminațiilor lingvistice, nu întârziem să-l răsflăm cu apelativul de „Dom Dreptor”. Se amuza atunci și-mi zâmbea dintr-o retracilitate contagioasă, sporindu-mi parcă buna dispoziție. Atât de mult s-a diminuat aceasta în absența lui!

LA UN AN DUPĂ PLECARE

de EUGEN URICARU

Mai știți, vă mai amintiți cum era Laurențiu?

O întrebare care mi-a pus-o un reporter, o întrebare ce se poate adresa de oricine, oricui l-a cunoscut. E un fel de substanță de contrast. Dacă știi să răspunzi la ea, e bine. Dacă nu, vorba lui, se deschid două posibilități, ori e rău, ori este foarte bine. Dacă e rău, e bine. Dacă e foarte bine, înseamnă că e rău. Iar dacă e rău se deschid două posibilități - e bine că e rău, iar dacă e bine e foarte rău. Tot jocul, atât de îndrăgît de Laurențiu poate continua până când vom constata că este îngrozitor că Laurențiu nu mai este și este înspăimântător că despre el putem sau nu putem să ne aducem aminte. Chiar el, de dincolo, ne obligă la grabă, la consum, la trecerea repede. Ne-a lăsat atât de multe lucruri ce trebuiesc duse la capăt, în numele lui, încât arareori mai aducem în prezență și în preajmă chiar numele lui. Dar în toate este o regulă. O regulă pe care chiar el o respecta cu strășnicie - regula echilibrului, a bunului simț.

De aceea, pomenirea lui trebuie să se facă în fapte și nu în vorbe, de aceea numele său trebuie pomenit doar atunci când sufletul nostru se clatină. Și nu trebuie chemat doar atunci când ni se clatină interesele, oricât de nevinovate ar fi acestea.

Laurențiu Ulici a știut să ierte atunci când trăia aici. Nu mai poate cum să ierte acum, când se află acolo. N-ar fi rău pentru noi, ca acum, la un an, când îi pronunțăm numele, să o facem în fața oglinzii.

ÎNVIINGĂTORUL

de NICOLAE MANOLESCU

Laurențiu Ulici a fost un jucător: în viață, ca și în literatură. Nu l-a interesat decât ceea ce avea miză (mare, eventual), decât ceea ce putea face obiect de pariu, decât ceea ce stârnea spiritul de competiție. Totul reprezenta în ochii lui o problemă de rezolvat, o enigmă, niște cuvinte încrucișate, o întrebare, o anchetă, o provocare. Și răspundea pe măsură. Avea o memorie colosală. Dar și o inventivitate iscoditoare.

Tot așa și-a făcut cărțile. A considerat necesar să interpună între șazecești de care aparținea și optzecești pe care nu-i descoperise el o generație șazeceastă? I-a consacrat articole minuțioase, pentru fiecare unul ori mai multe, nelăsând nici un loc neocupat. A ținut o rubrică săptămânală de recenzii de carte? A tras ulterior din ea tot ceea ce se putea: nici cea mai neînsemnată prezență - abia o urmă fadă pe harta literară! - n-a rămas neșemnată, necuprinsă în volum.

Ca președinte al Uniunii Scriitorilor, a acceptat de asemenea o provocare: să fie *fac-totum*. Și rege, și soldat. Și în biroul lui, și în filiale. N-a lipsit, cred, de la nici o întâlnire literară, simpozion, festival, lansare din vremea mandatului său.

Jucătorii sunt făcuți să câștige. Pierderea reprezintă pentru ei lucrul cel mai îngrozitor. Ulici a fost un învingător; avea, mai bine zis, *mentalul* unui învingător, cu vorba prietenului nostru comun Radu Cosașu. Când ai un astfel de mental, nu poți fi învins. Decât accidental. Până și moartea, nefiresc de prematură, a trebuit să-l ia prin surprindere ca să-l poată doborî.

JUCĂTORUL

de EUGEN NEGRICI

Cea mai importantă contribuție a lui Laurențiu Ulici la cunoașterea literaturii postbelice o reprezintă, firește, volumul **Literatura română contemporană** dedicat promoției '70 pe care o justifică ideologic și o consolidează cu analize convingătoare, surprinzător de dense.

Dar criticul va rămâne în memoria noastră ca un grădinar al începuturilor firave ca un descoperitor și protector de valori.

Departa de a fi, cum s-ar crede, comodă și populistă, îndeletnicirea aceasta este, în fond, o probă dificilă și un mare exercițiu, exercițiul puterii și al umilinței.

Pentru el personal, a fost și o nesperată cale de autoperfecționare. Criticul, care avea la începuturile carierei orgoliul emiterii frazei oraculare, pecetluitoare de destine și care trăda în gesticulația stilului, vanitatea egalării gloriei unui Manolescu, s-a hotărît dintr-o dată să devină pediatru. A învățat să se pună, cu modestie, în serviciul celor care, cotropiți de complexe izolării și ale uitării, se străduiau să facă literatură în colțul lor neștiut de lume. A fost, presupun, pentru Laurențiu Ulici un răstimp dificil. Constrâns să revizuiască și să-și adapteze instrumentarul a recurs la un alt ton, iar căile de apropiere de text s-au înmulțit în chip diplomatic, pe măsura trecerii, în

cadența săptămânilor, a probei lecturii, a unei lecturi arareori indigeste.

Volutele emfatică, filozofările extravagante ale noviciatului său (critic) s-au redus, astfel, vizibil, o dată cu creșterea gradului de precizie și de rigoare a execuției. Atunci, probabil, a avut loc, stilistic vorbind, schimbarea la față. Atent să nu rănească inocența, să nu dea un verdict nimicitor unei ființe fragile, conștient de relativitatea valorii, ca orice ins inteligent, Ulici a început să învețe să-și camufleze dezamăgirile, să sugereze prin formule ambigue, inaderența și disprețul și să lase să se vadă, doar pentru o clipă, sticlirea teribilă a ironiei. Și pe cât sporea la el sentimentul zădărniceții faptei și al deșertăciunii actului critic ierarhizant, în aceeași măsură prindea gustul jocului și al farsei subțiri. A început să practice diversiunea, voluta, ocolul derutant, fraza împinsă, prin amplificare, în baroc, virtuozitățile, speculația voit exagerată și cinic onestă. Trebuia să urmărești, cu mare atenție, mersul fastuos și meandrat al gândirii producătoare pentru a da de un oarecare, posibil, sens al ei. Până să revină în salonul luminat de candelabre, Ulici își plimba, pe nesimțite, perechea (perechea lui - cititorul) într-un vals elegant și șerpuitor prin toate încăperile castelului.

Trebuie să mărturisesc că niciodată nu am putut să separ voluptatea, performanțele și abilitatea uluitoare ale jucătorului de bridge și (cu profanii) de poker, care era Lulu, de jocul întrezărit în scriitura sa, o scriitură care practică deruta șiacialmaua. A nu trăda niciodată ce ai în cărți și ce știi! Acest comandament l-a obligat să-și ia în orice situație o expresie impenetrabilă și să intre în rolul aristocratului impasibil. Și asta chiar față de noi, apropiații lui, care îi cunoșteam delicatetea sufletului și neliniștile. S-a ivit astfel o combinație ciudată între un personaj cu fizionomia blocată și care purta mereu masca distincției și a puterii și un copil mare cu suflet încă zburdalnic, care vrea să se joace cu tot ce se poate juca și chiar cu ceea ce nu ar trebui să se joace. Copilul brava adesea omnipotența și se lăuda cu grozăviile pe care le-ar face dacă ar vrea: angaja pariuri (pe care chiar le câștiga) sugera, din ochi, că stăpânește pe deplin situațiile dificile, că are relații oculte peste tot, fie și printre dușmanii breslei. Dacă făceai eroarea să-i spui că te ocupi de o carte sau de o temă, te trimitea la un studiu în care el scrisese, se înțelege, tot ce s-ar fi putut scrie plus esențialul. Era evident că încerca să năcalce regulile jocului impus, dar nu se putea abține (sau asta făcea partea din alt joc) ca din când în când să scape sau să ofere un scurt zâmbet complice de după ochelarii lui uriași, puținilor apropiați și vecini de spirit. Juca atunci pentru noi jocul de-a joaca.

LUPTA CU EFECTUL DE HALOU

de VASILE SPIRIDON

Exercițiul critic al lui Laurențiu Ulici a oscilat între postura ingrătă a cronicarului de serviciu pentru debutanți, dedicată, prin specificul ei, mai ales a teancuri de maculatură, și postul mai sigur de biblioteconom, ce poate favoriza elanul desfătător spre sfera ozonificată a literaturii clasificate deja. Unui cronicar literar cu vocație îi stă bine să recepteze, conform unui cod corect de aperi-eri valorice, integritatea fenomenului literar la zi, în curgerea lui meandrică. Altfel, în aplicarea sporadică a foiletonului guvernate de impulsuri interesate sau capricioase în privința receptării abundențelor apariții editoriale, conștiința de sine a actului critic suferă de arbitrar din cauza lipsei criteriului selectiv riguros. Se ajunge, în asemenea împrejurări pe care puținii reușesc să le ocolească, la supraestimări și minimalizări eronate, date de ceea ce, în docimologie, se numește efectul de halou, oficina critică îndepărtându-se de la menirea de a fi o meditație curentă și gravă asupra existenței literaturii. Pentru Laurențiu Ulici, cititor atent și judicios, cu spiritul penetrant și onest, recenzia activează o reverie lucidă în marginea fenomenului literar în curs de desfășurare.

Desigur, ochiul său critic s-a educat pe pagini clasice. În revizuirea unor procese literare deja clasate, cel care în *Nobel contra Nobel* analiza proporțiile unui adevărat "complex al literaturii române" cauzat de lipsa obsedantului Premiului în spațiul nostru *mitico-hyperionic* și de *oximoron geneico-istoric*, adoptă ipostaza criticului insurgent provocator de situații dilematice. El se dovedește a fi partizanul criticii "temperamentale", simpatetică, care jubilează în clipele când poate sesiza, prin aceeași tehnică predilectă a *recursului*, contradicții sau falii chiar în unitatea fragil-ideatică a creațiilor clasicele noastre. Dar Laurențiu Ulici s-a aplecat îndosebi asupra scrierilor debutanților, într-o perioadă de mai bine de un deceniu apărând peste o mie de recenzii ale sale la cărțile acestora. Or, se știe că dialogul deschis al criticului avizat cu contemporaneitatea, în domeniul ideilor care își păstrează caracterul abstract, dar și vital, dă încredere și stimulează pe tinerii dornici de afirmare.

Recenziile sale nu constituie doar un document pedagogic, în sensul înalt al cuvântului, ci probează și aplicația consecventă a îndrumătorului. Debutanții sunt comentați cu înțelegere, fără entuziasm sau prudență excesive, printr-o atitudine a întâmpinării destinate, cordiale, care privește atât cartea cât și pe autorul ei. Este vădit efortul de a stabili tectonica peisajului nostru literar, supus mereu spectacolului schimbării (de nume, de titluri, de tendințe, de promoții și acțiuni promoționale), de a institui un raport și o normă a continuității valorice în fața succesivelor valuri de substituiri, de tribulații seducătoare și descurajante. Se clasicizează noul - desigur, foarte rar, în câteva procente la sută - și se taie drum printre capriciile, hazardul și surprizele fatal legate de ritmul aparițiilor și de in experiența literară la început de carieră a condeielor talentate. Recenzentul selectează dezinvolt printre cele mai diverse cărți de poezie și proză, critică și istorie literară, publicistică, dramaturgie și eseistică, nelăsându-se impresionat, ca un lucid ce se afla, de simpli grafomani sau veleitari care au prins după ureche o tematică oarecare sau mijloacele "literaturii de succes" date de rețetarul prescripționat de ideologia comunistă.

În momentul receptării pragmatice, deloc complezent, prin inserția speculației într-un context instructiv al eficienței imediate, Laurențiu Ulici a fost adeptul opțiunilor transparente și nu a ocultat în comentariile critice spinoasa problemă axiologică, având grijă să nu o transforme dintr-un "rău necesar" într-un "bine util". Fermitatea suplă vădește implicarea inițiatului în demontarea mecanismului creator cu scopul de a spune adevăruri necesare pe un ton potrivit despre demaraje ratate. Departate de a "desființa" dintr-o pornire plină de suspiciune și superficială, Laurențiu Ulici caută să explice cauzele scrierii nedesăvârșite, socotind că mai profitabilă decât negația, în definitiv previzibilă, este dezvălu-

rea substraturilor și virtualităților parțial exprimate. Criticul a trebuit să descifreze răbdător, adesea după pagini întregi de maculatură, limitele unei configurații artistice ori chipul ascuns și posibil al fiecărui viitor scriitor înscris pe traiectoria unui virtual destin literar. Se pun în evidență, acolo unde este de ales ceva viabil, fragmentul sau poezia antologică (de multe ori una singură). Firele pozitive și cele negative sunt împletite cu dexteritate și astfel se salvează porțiunile semnificative, dar inadecvate punerii în funcțiune a aparatului critic mai amplu.

Entuziasmul și scepticismul extrem sunt cumpănite grație gustului sigur, care permite înlăturarea exagerărilor de orice fel și emiteră de aprecieri ponderate. Din rândurile concluzive, ce unesc caracterizările fulgurante asupra textului cu judecata de situare și cu diagnosticul critic, lipsesc subtilitățile ambigue menite să camufleze indecizia în aprobare sau respingere. Diagnosticul se extinde în mod firesc de la carte la autorul ei printr-o atitudine cordială, programatic îndreptată înspre surprinderea notelor personale în intenția de a-i face pe debutanți să mediteze la propriile realizări. Aceștia descoperă în comentatorul lor un companion, iar nu o călăuză impasibilă, postată la răsrucea de drumuri noviciale. Este vizată atât scrierea finită - posibilă garanție a unui minimum de împlinire artistică - cât și soarta autorului ca atare, în formare sau deja consacrat. Conștient de riscul adoptării unui ton predicator, Laurențiu Ulici utilizează o scriitură cu virtuți de ordin umoral-plasticizant; remarcă personalizatoare este atât de calmă încât nu-i putem bănuși o sorginte malițioasă, *exorcizată*. Totul se menține sub semnul ipoteticului, al "jocului" serios (așa cum se întâmplă și în culegerea **Puțin, după exorcism...**, în care a fost radiografiată, sub mască ludică, societatea românească post-decembristă). A fost, probabil, criticul care a avut cei mai mulți prieteni.

Citite disparat, în paginile revistelor, articolele atrag atenția asupra autorului recenzat. Culese între copertele din *Prima verba*, ele pun în evidență și profilul criticului: gândire limpede, temperament echilibrat și statornic, simț judicios al evaluărilor, expresie adecvată intenției tranzitive a actului critic. Întâmpinător al debutanților, Laurențiu Ulici a impus o critică participativă, pasionantă și viabilă; a plecat la drum cu treaba, dar nu s-a întâlnit cu zăbava și a reușit solitar într-o riscantă aventură, fără să-și ia drept aliați pe scriitorii consacrați în punerea pariului cu literatura română actuală.

Pe fundalul discuțiilor despre re-evaluarea critică a literaturii din perioada comunistă, Laurențiu Ulici face, o dată cu publicarea primului tom din *Literatura română contemporană*, un important pas în direcția clarificării unei ierarhii încă parazitată. O asemenea sinteză, pe care autorul s-a încumetat să o înceapă, nu putea duce la bun sfârșit materia investigată fără a clarifica din start metoda și terminologia folosite. Astfel, analiza pe autori are acoperire în epitextele introductive, unde libertatea eseistică și speculativă, precum și reflexele cronocărești își au contraponderea în rigooarea conceptuală a teoreticianului. Progresia decalogică promoțională în interiorul decupajului generaționist este o teorie a lui Laurențiu Ulici îndeobște cunoscută: dinamica unei generații nu produce o simplă împărțire ternară, ci și o mutație evidentă la nivelul atitudinii, viziunii și tematicii, a imaginărilor, sensibilității și retoricii. Autorul cărții *Biblioteca Babel* urmărește tendința centripetală spre coagularea identității de grup și cea centrifugală disipativă spre schimbarea de semn, acordând atenție atât sporului existențial adus de un autor, cât și exponențialității sau exemplarității

pentru o anume ideologie literară.

Se știe că tectonica genurilor literare este rebelă față de orice chenar teoretizant și în situația în care acesta se aplică unor fapte literare consumate demult. În același timp, dorița de individualizare creatoare tinde să destrame spiritul de grup ce apăruse și ca reacție la colectivismul pompieristic al epocii trecute, impunând o șicanare a "drumului neabătut". Însă, oricum, este contraindicat să aduni sub aceeași umbrelă, oricât de încăpătoare ar fi ea, o jumătate de secol de producție literară, cu scriitorii extrem de diverși, în contexte social-politice schimbătoare și, din păcate, determinante, de la momentul suprarealist 1945-1947 până la Direcția 9. În fața acestor stări de fapt, defalcarea realizată de cel care a scris *Confort Procust* impune o anume regularitate, chiar dacă pentru aceasta se abate uneori de la discursul exegetic propriu-zis. O istorie literară pe momente ar putea favoriza doar etapa afirmării, însă sistematizarea criticului nostru este permisivă cu marginile dinspre promoțiile învecinate. O dată stabilit genul proxim al unei matrici generaționiste, se trece la analiza diferenței specifice a fiecărei promoții în parte. Criticul s-a plasat în siajul caravanei de autori încărcăți cu textele și cărțile lor, de unde s-a raportat prompt, prin comentarii, atât la *prima verba*, cât și la evoluția lor ulterioară, înspre visata *opera omnia*. În cazul în care receptarea debutului nu a fost relevantă pentru conturul general al promoției, el este semnalat fie ca și un simplu accident de sociologie literară.

Ordonată pe genuri, *Literatura română contemporană* capătă prestanță prin curajul ierarhizărilor în relief, cu deschidere orizontală și verticală facilitată de îndeșulătoare contextualizări. Criticul și istoricul nostru literar nu a fost doar selectiv, ci și hotărât să inventarieze și să judece totul, convins fiind că și scriitorii de mâna a treia și a patra își au rolul lor în profilarea promoției. Autorii sunt surprinși în analize concentrate, unde se vede lucrul inițial cu fișa de lectură, însă avem redactată o istorie și o ideologie literară - iar nu o înșiruire de comentarii - care se leagă conform principiilor ordonatoare supraindividuale enunțate la început de cel care a dovedit o viziune clară asupra literaturii și a țesăturii ei de relații. Profilul întocmit circumscrie nota specifică, reprezentativitatea și judecata de valoare fără posibilitate de *recurs*, în ciuda faptului că este posibilă o schimbare, în timp, la nivelurile piramidei, ierarhiile scriitoricești fiind în procesualitate continuă și (auto)revizuire sistematică. Descriptivismul este evitat prin sugestivitatea formulărilor, iar improvizăția, prin cunoașterea aprofundată a decupajului temporal respectiv, prin capacitatea sistematizatoare și prin siguranța terminologică.

Laurențiu Ulici a configurat o panoramă echilibrată și credibilă a mișcării noastre literare din ultima jumătate de secol și am toate motivele să cred că el ar fi rămas consecvent principiilor teoretice (deși lucrurile se complică începând cu anii '80) și de situare axiologică. Spun aceasta pentru că fostul președinte al Uniunii Scriitorilor nu a revizuit judecățile acordate inițial și pentru că, în general, în ultimul pătrar de veac, critica noastră de primă linie nu a dat prea multe verdicte revizuite ulterior. Ceea ce trebuie revizuit, folosind un termen din critica actuală, este canonul (sociologic), care a fost nevoit în epoca trecută să favorizeze pe unii prin păstrarea tăcerii asupra altora. Inteligența și formația intelectuală, precum și autoritatea morală pe care a câștigat-o în fața breslei scriitoricești au făcut din opera lui Laurențiu Ulici un îndreptar etic pentru reflecție pe marginea fenomenului literar românesc.

alexandru pintescu

Stihar

Tot bântuit de spaime în drumul către Tine
nu văd nici o cărare, nici o lumină vine
și nici un drum se pierde spre noaptea-n care strigi
asemeni fulgerării făcute de ferigi
și nici o pâlpâire de stea, un licurici
ce calea-mi să deschidă să mă retrag de-aici
de unde amăgirea cu turmele-i mă mână
spre-a apei neclintire furișă din fântână
iar corbii cei din nalturi mă privesc.

Vai, de orbirea morții cu greu mă mai păzesc
și tot mai rar alături stau simțurile-mi treze
în veghea necurmată a lunii pe metereze:
să mă despart de chipul cel fără de prihană
ce-l port mereu cu mine în sihăstriei icoană?
Să-mi rup din mine pânda aducerii-aminte?
Mai bine-mi las în luturi a inimii fierbinte
și pieritoare umbră ce-i trupului povară
cum ziua se retrage în noaptea tutelară.

Tu ești tot lângă mine și oare nu palpită
carena unei păsări în zarea aurită
a pieptului tău fraged de prunc ucis în plânsu-și
cum îngerul își mută candelă-n sine însuși
ori cum pe haturi ploaia cu soarele s-adună
în primăvară - salbă ori nimb ori doar cunună
dar neputând asemeni minuni să zămislească
nici mâna și nici vrerea ori mintea omenească.

De unde vine oare nestinsul dar și harul
ce-ți luminează chipul, de unde e nectarul
a buzelor răcoare ce limpezește, mirul
ce umple cu arome a gurii dragi, potirul?
Că ești dintre ființe nu poate fi tăgadă
destul pentru oricine doar ochii să ți-i vadă
cei mari și plini de taine când, îndreptați spre Tine,
se bucură lumina, izvorul preacurat
în care nori nostalgici și puri s-au revărsat.

Eminarie

mi-e dor de Eminescu cel risipit în toate
de fruntea lui înaltă cioplită-n dur bazalt
de ochii ce scânteie spre lumile visate
de flacăra ce-i arde că raza de cobalt

mi-e dor de Eminescu cel risipit în sine
ca un chivot de simțuri neconținut în pradă
cum voievodul Mircea pe vale la Rovine -
geniu pustiu și vifor, simbolică monadă

mi-e dor de Eminescu cel bântuit de spaime
ce-n sihla cea bătrână adeseori pleca
iubitei mii de versuri cu sufletul să-ngaime
și-apoi sprintăra undă spre buze apleca

mi-e dor de Eminescu cel neștiut de nimeni
dar ca o *rara avis* prea cercetat de toți
el ce vedea în lucruri ascunsele lor *nuneni*
și-n orice întâmplare teribilele-i roți

mă plimb cu Eminescu adeseori în taină
departe de prieteni prin codri cei silhii
privind cum brazii chipeși din cetini își fac haină
iar sufletu-n speranțe zidește-și vechi statui

mi-e dor de Eminescu secătuit de vlagă
purtându-și carnea sfântă-n sordide lupanare
mi-e dor de ființa-i întreață ori pribeagă
hălăduind prin codri dar și prin lumea mare

mi-e dor de Eminescu topit printre mulțimi
purtându-și ființa pură ca pe-un odor de preț
serafic îmbătută de spații și-nălțimi
când trece Eminescu - păliți anahoreți!

restituit Moldovei cu apele, cu vântul,
el trainic se așază de mii și mii de ani
alătura cu Ștefan ce îi mai zice Sfântul
c-a-nsămânțat în țară nestinsul lui alean

îl vrem pe Eminescu - e trainica dorință
pe care fiecare în taină o nutrim -,
alătura cu dânsul - o singură ființă
Poporul și cu Țara în veac să le zidim

căci Domnul Eminescu, mai mult decât sunt alții,
e-al fiecăruia în parte și e al tuturor
că-l știi de mult toți brazii statornicii, înalții
și-l știe orice frunză și fiecă izvor...

duhovnicească

tot trec poezii dintr-un veac într-altul
și nimeni nu-i să-i judece cinstit
când în cămări de inemi adună tot înaltul
paznici de far adastă neclintit

se tem acei ce-n viață se strecoară
nemulțumiți, scrâșnind din dinți cu ură
asemeni pietrelor de moară
în sfânta grâului cuminecătură

binecuvântă orzul, iarba, cerul,
și calul și mireasma și cenușa
și blânda primăvară și arșița și gerul
și sclavul ce-și azvârle podoabele-cătușa

și calda adiere a colibelor de stuf
și izba troienită sub viscol de siberii
e ființa-le întreață - o neființă, duh
al astrelor iscate pe firmament puzderii

tremurător asemeni luminii din candelă
sfielnic adumbrind prin caștelarii
vrafuri de tomuri îmbrăcate-n piele
măiestru încrustate de domnii argintarii

de obosesc poezii și se ascund în nori
ca să mai ațipească poate un veac sau două
clamând peste văzduhuri îi poartă mari cocori
visându-i cu aripa înmugurită-n rouă

ULICI, CEL DINSPRE MINE

de CONSTANTIN NOVAC

Trec peste o inhibiție motivată de credință că, reconstituind chiar și o viață de om, îl omori a doua oară, și scriu aceste rânduri. După câte mi-a fost dat să-l cunosc - și împrejurări au fost destule - nu-mi aduc aminte să-l fi văzut măcar o dată, părăsind arena, în sensul multiplu al încercării puterilor, în postură de perdant. De la înalte controverse cu iz academic, până la un joc banal de table lungi. O autoveghe lucid asumată și probabil extrem de costisitoare, o dorință arzătoare, numai cu un aparent molcom, de suprafație, hrănită până la sașietate de un orgoliu pe care, nu știu din ce pricină, îl trimit către trufia unui posibil ascendent pan polonez, cu concursul unei inteligențe ieșite din comun, te scoteau din cursă, de orice natură ar zi fost ea, terminându-te chiar dacă mai aveai ceva de spus sau de făcut împotriva-i după, bineînțeles, regulile jocului, sleindu-te va să zică din perspectiva oboselii, a lehamitei. Trufia ta, oricât de super-pan-leșească ar fi fost, simțea mai mult decât trufia lui, nevoia de a se resemna în înfrângere, adică în repaos. Se făcea astfel că oboseala ta de muritor în limite cuantificabile devenea complice lui, și nu mă îndoiesc că Ulici era conștient de asta. Nu știu nici azi - și dacă nu știu azi nu voi mai ști niciodată - nu-mi dau seama deci în ce măsură-și respecta seria de învinși - dar mai avea va să zică timp, în vreme ce-și savura victoria, să-și reverse blânda toleranță asupra adversarului căruia, din motive lesne de înțeles, nu-i acorda nici un drept la handicap. Altfel cu ce s-ar fi ales într-o confruntare cu un *te-miri-cine*? Deși sunt înclinat să cred că nu și-i respecta de încă dinaintea provocării. Și dacă se întâmpla, totuși, minunea minunilor, ca, în condiții fortuite bătaia să fie amânată de niscăi incidente (știu eu, o pană de curent, un război mondial, o invazie extraterestră) tocmai când pan Ulici se afla în pierdere, te așteptau vremuri grele pe aceeași arenă de *challenger* nefericit. Până izbuteai să cedezi din motive pe care, în sfârșit, aveai dreptul să ți le alegi singur. Dacă nu cumva reușea el, Ulici, printr-o furibundă șarjă persuasivă, să-ți inducă propriile lui motive. Câtă vreme *jocul* lui nu se sprăvea niciodată.

Serile de la Calica, fascinantă și încă anonimă rezidență lacustră, învecinată Razelmului a celor câțiva privilegiați ai soartei - vreme de peste două decenii - întruniți anual pentru a desemna laureații Festivalului tulcean de poezie „Panait Cerna“. Acolo unde, în adăpostul adânc al nopții, al bălții respirând din bronhii

de pește somnambul și al izolării, cârteam până-n pragul lui '90, croind zavere *din cuțite și pahară* și unde, de-atunci înainte până mai ieri, ne disputam cu naivă agresivitate doctrine politice efemere. Lulu Ulici, Nae Prelipceanu, Tudor Dumitru Savu, Eugen Uricaru, Denisa Comănescu, Dan Cristea, Dumitru Mureșan... Impetuoasele recitaluri ale lui Ulici (arii și canțonete perfect conservate *textual* într-o memorie despre a cărei fenomenalitate voi mai vorbi) într-un *falsetto* mai întâi insuportabil pentru un timpan cinstit, devenit înduioșător pe parcurs pentru a insinua, în cele din urmă prin dulce și insistență teroare premeditată, un mod absolut posibil de interpretare. În fond, tot un triumf deliberat al solistului amator de vreme ce ajungeai, după o asemenea evoluție eretic-muzicală, să nu-ți mai recunoști propria voce.

Aristocraticul Festival clujean „Lucian Blaga“... Acolo unde regretatul meu prieten, romancierul Tudor Dumitru Savu (Vusia), cu capacitatea lui inegalabilă de a „fura“ vocile cunoscuților în beneficiul unor show-uri pe picioare băgându-i pe indivizi în stranii, deși cumva caracteristice discursuri virtuale, îl abordează pe Ulici, invitat al festivalului. Îi zice că el, Savu (altfel radical antimonarhist), ar fi ascultat la radio un interviu al Președintelui Uniunii în exercițiu, luat ex-monarhului nostru. Drept dovadă întrebarea de intrare părănd a fi strict uliciană, greu de reprodus aici din perspectiva fonetică, câtă vreme nu dispunem de semne grafice atipice, cu lichide supra-muiate și plescăituri palatale. Ulici ascultă, *zâmbește și câștigă*: „Recunosc că mă imiți mai bine decât mă imit eu. Cu aceleași lichide și

plescăituri palatale“.

Revelioanele noastre neptuniene... *Ou sont les neiges d'antan?* Imensul capital de timp al Președintelui dedicat competiției, indiferent de calendar, de poziția astrelor. De această dată, în joc se află preferatul său *bridge*. Și-a selecționat deja partenerii, lăsându-se și el, ca tot omul, supus acestei, pentru mine, absurde supraputeri. Noi, muritorii de rând, înțoliți de protocol și mai ales contaminați deja de admonestarea apropiată sever-festivă a noului lustru, deceniu, centenar, secol și mileniu, așteptăm...

Iată-l! Trecut de junete, pășind inconștient spre ultimul an al vieții lui. Lăutari („Nu știu ce să mă fac, vere, că nevasta multe-mi cere, cere rochie de mătase și pantofi de-o sută șase...“), gălăgie, bancuri proaste, fără poantă, alcoolemii decente, concursuri de dans la care se adaugă recitativul ritual al Președintelui constând dintr-un soi de anecdotă cu iz de bocet: „Dacă te naști, ai două posibilități...“ Sfârșind între a ajunge hârtie de ediție princeps sau, după șansă, hârtie igienică.

Croația. Goană nebună, inutilă, cu un Costel - tizul meu, șoferul, la volan, către o conferință a scriitorilor, firește, croați. Austeritate, deoarece Președintele ține, vezi Doamne, cură de slăbire grație căreia, slăbim noi, ce doi Costel. „Nu mai pot, nea Costele, zău, m-am săturat, toată ziua pe drumuri...“ Îl cred, mie mi-ajunge numai drumul ăsta. Urmele violente ale unui război fratricid. La Zagreb, după vorbiri, recepție. Flămându-l, născut din mine încearcă timid să se strecoare până la măcar o măslină. O icră! Dar o centură inexpugnabilă de trupuri în majoritate băștinașe îmi zădărnicesc toate tentativele de acces la bunurile de pe masă în privirea plină de compasiune a președintelui pus pe slăbit.

Tur de manivelă. Reîntoarcere, popas în Sinaia. Îl văd pe Lulu aplecat peste friptură, răzbunându-se cumplit pe dietă, care, prin efectele ei, i-a adus mai mult ca sigur câteva kilograme în plus. Mă rog, îl privea! Dar noi, Costei, cu ce eram oare vinovați?

Ultima revedere. Tot Sinaia, la Colocviul romanului românesc. Dacă ne-ar fulgera gândul că ne întâlnim semenul pentru ultima oară, am fi, probabil, mai aproape de taina excesiv ferecată a morții. „Și tu ce cauți aici?“ mă întrebă, în (eternă) trecere. „Ce cauți și tu“, i-am zis cu parapon. Și asta a fost cam totul până când, după oarece vreme, să fie chestie de săptămâni, cu vocea lui de băiat școlit în Ferentari, prietenul meu Chicuş, la telefon: „Bă, a murit Ulici!“ Vai! Pentru prima oară în ipostază de perdant și încă definitivă. „Nu mai pot, nea Costele, zău, te rog să mă crezi! M-am săturat! Plec unde-oi vedea cu ochii“. Uite că s-a dus și Costel, dar nu unde ar fi sperat el să ajungă. A plecat în întuneric solidar, cu șeful lui, subliniind, prin ineditul tandemului, toleranța mult mai trufașă a morții care nu știu să fi pierdut vreodată, decât a celui pe care l-am evocat aici.

UN AN DE LA PLECAREA LUI LAURENȚIU ULICI

de PAVEL CHIHAIA

Știrea unei apropiate vizite a lui Laurențiu Ulici la München era un eveniment fericit, nu numai pentru noi, scriitorii din cercul „Apoziția”, dar și pentru toți intelectualii români care se bucurau să întâlnească o înaltă personalitate. Acum, la 16 noiembrie, numele nu îi mai este pronunțat cu satisfacția de a-l ști aproape, de a-l revedea, de a-l auzi, de a-i asculta considerațiile despre evenimentele literare din țară și de peste hotare. Suntem încă întristați că a plecat dintre noi neașteptat, tragic și prea timpuriu, că nu va mai reveni, nu vom mai dialoga cu acest savant și iubitor de oameni, mereu preocupat de destinele celor din jur și ale celor mai îndepărtați, de căile favorabile înfăptuirilor lor.

Am vorbit, ultima oară când ne-am întâlnit la München, despre trăsăturile specifice ale culturii românești, despre permanențele rămase dincolo de trecerea timpului, a mentalităților, a curentelor. Gândim despre Laurențiu Ulici ca despre o prezență contemporană care nu a ignorat schimbările, prețuind fenomenul literar la zi, în desfășurare continuă, rămânând totodată fidel unor principii, unor temeuri unanim recunoscute. La ampla antologie a liricii românești interbelice, la considerațiile critice din volumul **Literatura română contemporană** (1995), a adăugat **Scriitorii români de peste hotare** (1996), inițind în același an importanta reuniune a „Scriitorilor români din întreaga lume”, de la Neptun, pe

care a prezidat-o în 1995, 1997 și 1999. Deși nu a părăsit țara, solidaritatea sa cu exilul a fost neîntreruptă și ne pare semnificativ faptul că, la ultima Întâlnire de la Neptun, obiectând că în România cultura nu este încurajată și nu există protecție a scriitorilor, majoritatea fiind lipsiți de mijloace, a solicitat totodată, o recunoaștere activității exilului încât legăturile cu scriitorii români din străinătate să devină politică de stat.

Pentru noi, Laurențiu Ulici a fost o prezență a cărei lipsă o simțim, pentru evenimentele mai apropiate sau îndepărtate, cu participare entuziasată la acțiunile pe care le considera oportune și benefice, fiind inconformist cu decența și critic cu luciditate. Având mulți prieteni, îi cunoștea totuși temeinic, chiar pe cei rar văzuți. Nu uita conținutul cărților citite, dar nici suferințele celor pe care îi întâlnea. Întotdeauna aveam impresia că ne-am despărțit de dânsul de câteva zile.

Adesea ne-am întrebat, mereu întristați de plecarea sa dintre noi, atât de dramatică, de neașteptată, cum ar fi privit, ce ar fi gândit despre războiul anului acestuia, care i-ar fi fost părerea despre prezent și viitor. Deoarece îl regretăm nu numai pe criticul literar Laurențiu Ulici, dar și pe luminatul cetățean al lumii.

DINCOLO DE IARNĂ

de ADRIAN POPESCU

A trecut un an, de când nu-i mai auzim râsul și mai ales glasul inconfundabil, nu-i mai admirăm ideile subtile și pragmatice, amestec de ingeniozitate și bun-simt, de fantezie și de spirit ludic. Laurențiu Ulici, criticul mai multor promoții literare, comentatorul valorilor clasice interbelice, dar și al celor imediate, omul deschis dialogului cu tinerii despre care scrisese fără nici o rețineră pagini de lucidă încurajare a lăsat în urma sa o dâră luminoasă. Nu pot uita cum în urmă cu vreo trei decenii și mai bine m-a dus la aniversarea lui George Ivașcu, pe mine, un tânăr ardelean în pragul debutului editorial, atunci doar o promisiune echinoxistă. A făcut-o cu aerul misterios cu care ne puneă vestitele întrebări, celebrele lui întrebări din care ghicea orice autor, român sau străin, dar era mai mult, cred, decât un simplu capriciu; miza pe un tânăr și încerca să îl introducă în viața scriitoricească bucureșteană chiar dacă era o simplă vizită aniversară, când vin poftiți și mai puțin poftiți la sărbătorit. Așa cum, de-a lungul deceniilor această „introducere” în viața literară o va semna

pentru mulți debutanți criticul, un gest democratic și pedagogic, o primă cernere a talentelor, o sistematizare a lor urmată de o structurare a corpusului de opere într-o proiectată **Istorie a literaturii române**, din care un compact volum, stăruind asupra promoției șaptezeci, pe care a mizat mai ales, a apărut, în 1995, la Editura Eminescu.

Un critic inventiv până la manierism, baroc uneori, în analizele sale, posesorul unei arte combinatorii care depășea frazele previzibile și judecățile comune, dar tranșant în verdictele axiologice, nuanțat, paradoxal și, în același timp, matematic de exact. Avea idei, intuiții critice neobișnuite, strălucea într-o dezbateră, carre indiferent de temă culturală nu îl găsea niciodată în deficit de imaginație sau de informație. Convingea și uimea ca un bun cunoscător al artei argumentație.

Am călătorit spre Italia în mașină cu el, dar nu am ajuns decât în apropiere de Belgrad, răniți și speriați ca și ceilalți doi călători, iesiți din carcasa unei morți amânate. Nu ne-a fost dat să călătorim prea departe împreună spre sudul

mirific al Peninsulei. Îmi amintesc ochii lui din seara când ne oblojeam rânile, întorși la Turnu Severin, după accident, încercarea lui de a glumi, cina în camera de hotel, în camera sa, unde Rica și Eugen Negrici și subsemnatul eram dezorientați, așteptând ca el să organizeze rezistența în fața absurdului sau poate a sorții.

S-a gândit la Uniunea Scriitorilor și la soluțiile ca ea să supraviețuiască, să nu se destrame după șocul tranziției și al lipsei de interes pentru cultură, a impus recunoașterea meseriei de scriitor, a încercat să redea meritul prestigiu omului de litere, a inițiat soluții practice pentru cunoașterea contemporanilor merituosi, a premiat, împreună cu comitetul director creatorii autentice, aflați la o vârstă a împlinirii unui destin literar și uman majore. A imaginat nu doar sisteme și interpretări, dar și întâlniri cu diaspora și restituiri ale valorilor românești de peste hotare, colocvii internaționale de ținutăși spectacole ale sărbătoririi talentului, precum acordarea, după model occidental, a premiilor anuale ale Uniunii.

Suntem mai singuri fără Laurențiu Ulici, în acest început de iarnă și dincolo de ea parcă îi zărim silueta pierdută în ceața celui alt veac și așteptăm să apară umbra care nu mai face umbră aici, peste pământul care se răcește treptat.

LULU

de NICOLAE PRELIPCEANU

Nu credeam ca timpul să treacă atât de repede. Un an de când, revenind într-o zi la redacție dintr-o incursiune la amiază în centru, șeful secției foto mi-a spus mândru: "Am găsit fotografia lui Ulici." Ceva m-a săgetat, dar l-am întrebat, calm încă, "Dar ce-a făcut?", pentru ca el să-mi răspundă, cu acea satisfacție rece a celui care dă primul o informație - toți avem ceva de zădărnici în noi chiar dacă nu lucrăm și nu am lucrat niciodată în mass-media - "Nu știți? A murit!". Nu, nu știam și nu-mi vine nici astăzi să știu. Dacă ar fi după mine n-aș mai ști. În fond, a murit o parte din mine, chiar dacă nu eram noi cei mai redespărțiți prieteni. Dar fusesem împreună în atâtea locuri din țara asta și de vreo două-trei ori chiar în Europa... Dar ne mai legau întâmplări mai mult sau mai puțin literare, de ani de zile, de pe când eram tineri. Cum ducea o viață echilibrată, noi, ceilalți, ne mai zbuguiam, nu mă gândisem niciodată că am să veghez la căpătâiul lui, iar el va tăcea pentru totdeauna. Cu o zi sau două înainte, fiind între patru ochi în biroul lui pătrat de la Uniune, mi-a spus că îi este dor de Italia și n-a întrebat, cu acea ironic-ipocrită expresie pe care o arbora și alte dați, dacă nu am vreo relație să fim invitați acolo. Nu prea aveam și chiar dacă aș fi avut, oricum, s-a dovedit prea epedă că ar fi fost inutilă.

Diferite momente din trecutul nostru cât de cât

comun mi-au venit în minte de atunci încoace ori de câte ori îmi aduceam aminte de moartea lui năprasnică și fără noimă. Și momentul când, la colocviile de poezie de la Iași (1978), venindu-i rândul la cuvânt, a început să-i cheme pe tinerii poeți încă necunoscuți ai generației '80 ca, în timpul pe care l-ar fi folosit el, să-și recite poemele. Eram în spatele sălii și am auzit protestele bătrânilor sau îmbătrâniților înainte de vreme: "Asta nu-i poezie". Am încercat chiar să explic unui tradiționalist că viitorul ne poate rezerva surprize, dar nu era dispus să accepte un alt limbaj decât acela pe care-l tot uza și el, după atâția alții, chiar ceea ce scriam eu i se părea, sunt sigur, un sacrilegiu. Că, deh, poezia e - nu-i așa? - sacră. Uite că Laurențiu Ulici le demonstra celor aflați acolo că lumea se schimbă și că dansa e și poezia, că poți rămâne pe un țărnam crezând că apa mai trece pe lângă tine, dar ea a luat-o de mult prin altă albie, îndepărtată.

Îmi mai amintesc de atunci încoace și de atâția promovați la „Prima” lui „verba” din „România literară” a anilor șaptezeci, de imensa cantitate de tineri poeți pe care dracu’ știe cum făcea de-i cunoștea, și nu numai după cărți, ci și așa, după figură, „după vorbă, după port”.

D’apoi de norocul lui fabulos la pocher ce să mai spun, sigur că mi-l amintesc - aș fi preferat să nu-l aibă acolo, la masa improvizată de joc, ci

acum, anul trecut, în noiembrie, când avea mai multă nevoie. Dar el poate că nici nu avea propriu-zis noroc la pocher, ci vreo știință subtilă, care nouă ne scapă, îl aducea în situația, de a ne lua banii tuturor celor care cutezam să jucăm cu el - folosesc persoana a doua plural din solidaritate cu ei, eu de fapt renunțasem de mult să mai joc cu el și, încet-încet, cu oricine.

În 1989, chiar în decembrie, când la Timișoara nu era deloc bine pentru regim, noi tocmai veneam cu un microbuz de la Calica, un punct de pe malul Razelmului, și pe tot drumul oamenii ne făceau semn să-i luăm, dar nu aveam loc. N-am înțeles de ce, până când Ernesto Mihăilescu, cel din partea locului, ne-a spus că fuseseră suprimate autobuzele, nu se știa prea bine de ce că nici funcționarii de stat nu aveau dreptul să se deplaseze din județ și altele asemenea. Am știut în scurt timp de ce și ne-am bucurat. Au mai trecut câțiva ani și Laurențiu a intrat în politică, iar de aici, în Senat. Poate că dacă se abținea, ar mai fi fost astăzi alături de noi. Istoria, se spune, nu trebuie judecată cu „dacă” înainte. Nici istoria vieții unui om, sunt convins, dar nu mă pot opri să mă întreb ce s-ar fi întâmplat dacă...

Și iată, a trecut un an de când, dacă Laurențiu nu s-ar fi dus la Făgăraș...

P.S.: În primele luni ale lui 1990, făceam, împreună și numai noi doi, „Lucașfărul”. Veneam la o anumită oră - probabil 9.00 - pe Dorobanți, cam acolo unde e acum British Council - și mă suiam peste un minut-două în Skoda lui hodoroșită, cu care ne duceam la Casa Scânteii, proaspăt eliberată de vechiu-i nume, unde citeam și corectam materiale. Apropo, ce s-o fi ales de acele apariții, se mai păstrează?

IMPREVIZIBILUL ULCICI

de CORNEL UNGUREANU

Nu știam niciodată încotro o să plece, cu ce prieteni se va întâlni în cutare oraș, în cutare sat, în cutare mahala în care, evident, trăiau poeți cu care trebuia să se întâlnească, să discute, să pună la cale. Apărea la Timișoara pentru o lansare, pentru un popas, pentru o întâlnire cu o rubedenie și își amintea că la Nerău făcuse clasa a patra - colegul lui de bancă de acolo e șef de gară, nu l-a văzut de patruzeci de ani. Putem să mergem la Nerău? Putem să mergem la Vârșeț? Sau la Pancevo? Sau la Arad, vrea să-i salute pe arădeni? Măine trebuie să ajungă în Maramureș, poimăine în Basarabia, în ziua următoare trebuie să participe la un Congres.

Mă întrebam, odinioară, când mai scria. Prin anii șaptezeci mă nimerisem în redacția „Contemporanului”, unde era afișat programul unui campionat de șah. Juca, și juca mereu! Am început o partidă, a venit un telefon care îl anunța că trebuie să predea re-pe-de o recenzie. S-a așezat la mașina de scris și a mitraliat, în câteva minute, pagina necesară. Pe urmă a revenit la masa de șah.

Avea un har al improvizății care îi anula timpul risipit cu prietenii din Germania, din Franța sau din Scaieții din Deal. Regiza piese (ce spectacol a făcut cu **Muștele**, cu Coca Bloos!), participa la jurii, la mese rotunde, avea zilele lui de bridge, de cenaclu, de șuete cu tinerii scriitori, actori, mai târziu de Senat, de politică. Era, cum n-a mai fost nimeni, în viața literaturii. În miezul ei. Trăia literatura cu îndârjire, cu umor, cu talent, cu artă. Era familiarul celor din București, Sibiu, Suceava, Sighet, al celor din Maramureș, Banat, Basarabia. Îi cunoștea pe cei foarte tineri (era prietenul lor) și pe cei vârstnici (erau prietenii lui). Câștiga cu brio toate concursurile care îi aduceau la îndoaială capacitatea lui de „a ghici scriitorul”. Știa tot, era deasupra tuturor participanților la banchetele literare.

În anul de grație 1979 și-a cumpărat mașină și a vrut să mă ducă la niște prieteni din afara Bucureștilor. Mașina a luat foc, dar am scăpat fără pagube. Alte istorii cu mașina (cu mașinile) arătau că Dumnezeu-i poștește, dar îi trăgea chiulul.

Până când imprevizibilul și-a făcut de cap, despărțindu-ne de dumnealui Laurențiu...

UN ALERGĂTOR PREDESTINAT
MARILOR CURSE

de GABRIEL CHIFU

Acum, la un an de la dispariția sa, e vremea să ne întrebăm - cu gândul așezat, cu vederea limpede pe care o dă distanța - ce a însemnat Laurențiu Ulici pentru literatura română.

Era hiperinteligent, era cultivat, avea autoritate și avea aură - făcea parte dintre cei puțini și aleși a căror existență în literatură nu-i determină doar pe ei înșiși, ci, mai mult sau mai puțin, pe toți ceilalți. Cu el literatura română contemporană arăta într-un fel, fără el este altfel. Prezența sa atrăgea după sine o anumită configurație a literaturii noastre vii. Atâtea dintre frământările, rupturile, dezlănțuirile de energie negativă și regrupările seismice, care au urmat, n-ar mai fi avut loc dacă el trăia. N-a fost să fie.

Iar lucrarea sa literară nu s-a rezumat niciodată la scrisul său, era considerabil mai vastă, cuprindea nuanțe, dimensiuni, atitudini și acțiuni extrem de subtile. Accentul pe care îl pune pe opera unui autor și nu a altuia, felul în care așeza în centrul atenției o grupare literară sau alta, o anumită propunere legislativă a lui sau o intervenție pragmatică, menite să îmbunătățească statutul social, condiția materială ale unor scriitori aflați la strâmtoare, manifestările culturale pe care le organiza, la care participa, premiile literare pe care le-a acordat în timp, toate acestea și multe alte inițiative ale sale ni-l înfățișează ca fiind un constructor rafinat, un arhitect clarvăzător ce are perfect conturată imaginea întregului pe care voiește să-l desăvârșască.

Era un luptător făcut să câștige, era un alergător predestinat marilor curse, era și un excepțional jucător (așa cum mereu s-a remarcat) înzestrat cu un simț fabulos al mizei. Ne lăsase tuturor impresia că va rămâne în joc până la capăt, când el, și nu altcineva, va fi învingătorul. Nu s-a întâmplat așa: pierderea lui ne învață încă o dată că și cei mai puternici dintre noi sunt copleșiți de zădărnice și de absurd.

Și fără el viața merge înainte: într-adevăr, nimeni nu este de neînlocuit. Dar ceea ce se cuvine să subliniem este cum merge viața înainte. Eu aș zice că fără el literatura română contemporană este aidoma unui fluviu cărui și s-a spart unul dintre digurile principale: fluviul curge mai departe, dar cu albia schimbată.

O AMINTIRE DESPRE LAURENȚIU ULICI

de CASSIAN MARIA SPIRIDON

În 1994 tipărisem numărul pilot din revista „Poezia“. Într-una din zilele începutului de vară din acel an, aflat într-o delegație la București, am trecut și pe la revista „Luceafărul“, unde director era regretatul Laurențiu Ulici. Cum îl cunoșteam din vremea studenției mele bu-

cureștene, el fiind pe atunci redactor la „Contemporanul“, iar eu, tânăr aspirant la gloria literară, nu-mi refuzam niciodată posibilitatea de a-l vizita la biroul său directorial, când aveam șansa de a-l descoperi în redacție. Așa am procedat și atunci.

Avea biroul la Casa Vernescu, în zona acum

Într-un raft din biblioteca mea, printre cărți de aceeași înălțime, iese la iveală cartea **Mitică și Hyperion**, prima carte postumă a lui Laurențiu Ulici. Mai înaltă decât celelalte, iese în evidență. Însă evidența nu trebuie să se reducă numai la formatul cărții, ci și la ceea ce a gândit autorul ei să fie aceasta, adică un eseu ontologic și axiologic despre devenirea omului în acest spațiu carpatino-balcanic, evoluția așezată de gânditor între paradoxuri, nonsensuri; și pentru ca să ne fie mult mai ușor să înțelegem mesajul lui am numit acest fenomen evolutiv *oximoronia*. Având la bază ideea stilistică, figura de stil mai curând, oximoronul, Laurențiu Ulici urma să explice, din câte ne putem da seama din câteva fragmente de eseu pe ideea amintită, de ce noi, românii, ne cantonăm într-o existență ce nu pare a evolua, deși extremele dintotdeauna au ieșit în evidență, în ceea ce înseamnă atingerea valorilor maxime, atât culturale, sociale, cât și existențiale. Teoria lui ar fi găsit antidotul împotriva *du-te-vino-lui, râsu-plânsului, țării triste pline de umor* - elemente distinct oximoronice în caracterizarea românului ieșit în lume, în timp, din valorile unei istorii pe care nu o putem încă defini deși elementele multimilenarismului sunt mai mult decât evidente.

Alegerea titlului pentru eseuul său cu numele a două personaje literare create de cei mai mari scriitori români ai tuturor timpurilor, Caragiale, pe Mitică, Eminescu, pe Hyperion, argumentează de la bun început denumirea ținutului de Oximoronia, un ținut al paradoxurilor, al valurilor existențiale. De altfel, ideea a fost pregnant expusă în cuvântul înainte al antologiei poeziei românești, o altă realizare a lui Laurențiu Ulici. Mitică ar putea repre-

zenta balcanismul, plin de zeflema și umor, Hyperion ar fi tocmai ceea ce ar trebui să fie spiritul românesc cel civilizat, al germanismului înțeles de Eminescu drept esență a evoluției spirituale a omului. Între aceste două personaje, existența românului pare a fi așezată, nu de la Eminescu și Caragiale încoace, ci de când e lumea. Tristețea este că în ultima sută cincizeci de ani a învins balcanismul izvorât din dese contacte cu marea poartă a Orientului dornic să impună aici Coranul islamic împotriva Bibliei creștine, cât și fanariotismele ajunse aici, deși prin vârfurile Fanarului, prin otrepele al căror nesățiu în furt și devastare se poate simți și azi în modul de existență al nației române, mai ales la vârful claselor politice, dar și în spiritul abulic al alogenilor opoșiți peste spiritul tradițional al poporului român, cel de așezare într-un loc, de ales al spiritelor înalte (a se vedea centrele sacre), zeistice, așezate în spațiul carpatic!). Pe acest principiu, al paralelei alb-negru, bine-rău, vesel-trist, du-te-vino, cred că ar fi mers Laurențiu Ulici, care, prin acest principiu, ar fi creat sistemul de decodificare a maladivului

ocupată de Casino. O încăpere destul de spațioasă, cu un birou într-o parte și o masă lungă, tipic redacțională, plină de reviste și cărți. La fel, pe dușumele, stăteau vrăfuite pachete cu cărți, abia te puteai strecura printre ele până la fotoliul, cam desfundat, oferit generos de amfitrion. Din una alta, am scos, din nelipsita mea geantă de umăr, exemplarul unic al „Poeziei“ spre a i-l arăta, așteptând, normal, opinia sa critică. Revista avea structura pe care și astăzi o perpetuează, trimestru de trimestru, cu consecvență și încredere în destinul poeziei naționale și universale. În format carte (A5), cu 250 de pagini, îngrijit redactată, i-a plăcut șefului de la „Luceafărul“. Pe coperta unu, sub numele revistei „Poezia“, scria, la acest număr pilot, *Revistă editată de Editura Timpul*. S-a uitat ce s-a uitat la aceasta, după ce, bineînțeles răsfoise cu atenție cuprinsul, și m-a întrebat de ce acest subtitlu. I-am explicat că n-am aflat încă o formulă adecvată, că încă mă mai gândesc până la apariția definitivă a primului număr etc., etc. M-a ascultat cu atenție, după care m-a întrebat dacă n-aș vrea să o subintitulez *Revistă de cultură poetică*. Am fost pe loc de acord mulțumindu-i și am și spus că voi consemna public autorul subtitlului. M-a rugat să las aceasta pentru istoria literară, așa că am bătut palma fără a gândi nici unul dintre noi, atunci, cât de curând voi fi nevoit să mărturisesc această întâmplare. Iată: îmi fac datoria față de memoria lui Laurențiu Ulici, unul din importanții critici postbelici, consemnând pentru istoria literară, cum a ținut el să precizeze, nașterea subtitlului revistei „Poezia“.

PRIN OXIMORONIA, FĂRĂ LAURENȚIU ULICI

de GELLU DORIAN

existent la noi, efect care a încetinit evoluția noastră în timp, intrarea noastră în rândul țărilor cu adevărat civilizate. N-a fost să fie!

Se împlinște un an de la dispariția fulgerătoare al lui Laurențiu Ulici. Și la un an de zile, privindu-i opera lăsată în urmă, motivul ales al sistemului său de gândire, oximoronia, pare a-l caracteriza și pe el la fel de bine. Cărțile sale se adună doar într-o sumă de foiletoane, concepte, proiecte, schițări de sisteme, toate într-un efort de ansamblu, dar mai puțin într-un tot coerent, definitiv, de *opera omnia*. Poate că **Mitică și Hyperion** ar fi explicat mult mai bine concepția proiectelor lui Laurențiu Ulici, ar fi definit mai clar portretul unui gânditor. Pentru că opera lui Laurențiu Ulici, adevărata sa operă, a plecat cu el în gândurile care se sedimentau clare într-o operă de mare sinteză a spiritului pur european, izvorât dintr-un spațiu al sufletului pur adus, prin trecerea timpului, într-un zbucium dător de efecte estetice, de stil.

CEL CE A TRĂIT ÎN ȚARA LUI MITICĂ ȘI A LUI HYPERION

de MARIANA CRIȘ

Într-un sfârșit de toamnă a anului trecut o veste a bulversat lumea culturală. Laurențiu Ulici intra într-un somn etern. Consternarea tuturor era foarte mare. Nu puteai crede că acel ins jovial, lucid, de o inteligență scilpitoare, mereu într-o febră a scrisului și a analizei faptului literar, a trecut în lumea de dincolo. Și totuși, așa se întâmplase. Cel care semnase "certificatul de naștere al multor poeți și prozatori din ultimul sfert de veac 20 nu mai era. Lăsase în urmă zgomotoasa lume literară, împărțită în tabere și orgolii, lăsase în urmă miile de volume din bibliotecă, miile de pagini semnate în perioadele vremii, familia și opera sa pe care a construit-o cu răbdare și chibzuință. "Întotdeauna trebuie să ai răbdare cu opera ta, pentru că nu cred că funcția scriitorului poate fi vreodată abolită" - îmi spunea, atunci când, în anii grei ai comunismului, îl vizitam în redacția „Contemporanului“. Era frig și cenușiu afară, iar el te primea zâmbind, cu toate că, în culele adânci de pe frunte, aduna multă tristețe. Alerga în toată țara, gira multe festivaluri de poezie și proză, pentru că avea o neostoită curiozitate de a descoperi autori în toate colțurile țării. Dincolo de opera de critic literar **Recurs** (1971, volum de debut), **Nouă poeți** (1974), **Prima verba I** (1974), **Biblioteca Babel** (1978, Premiul Uniunii Scriitorilor), **Prima verba II** (1978), **Confort Procus** (1983, Premiul Uniunii Scriitorilor), **Prima verba III** (1992) și **Literatura română contemporană I** (1995, Premiul Uniunii Scriitorilor) ., de rubrica **Prima verba**, pe care a semnat-o ani la rând în revista „România literară“, Laurențiu Ulici era extrem de interesat în a scormoni în viața diurnă a literaturii române contemporane. El a inițiat termenul de *promoție literară*, împărțind literatura română contemporană în patru promoții. Primul volum al **Istoriei române contemporane** se referă la generația '70, iar pentru evaluare axiologică este introdus termenul de piramidă. În opera critică a lui Laurențiu Ulici asistăm la o judecată a *tuturor* poezilor, prozatorilor, criticilor literari și, în parte, a dramaturgilor, indiferent de zona geografică. Ulici nu s-a oprit cu judecata critică numai asupra scriitorilor "la modă" sau intens mediatizați, ci a așezat pe o scară piramidală a valorii literare opere privite cu multă luciditate, din perspectivă psiholiterară de mai mare sau mai mică importanță în dinamica literelor contemporane. Discursul critic al lui Laurențiu Ulici nu era un spectacol literar, cum am întâlnit la Călinescu, ci mai degrabă unul lucid și tăios, un "diagnostic" foarte just aplicat într-o anamneză a creației. Era uluitoare la el forța de a lectura volume de categorii estetice diferite, de valoare literară diferită și de a le așeza, apoi, într-o structură axiologică și estetică, în așa manieră încât a realizat o coloană vertebrală a literaturii române contemporane. "Diagnosticul" critic aplicat se verifica în timp. Pot spune că avea o premoniție în a "vedea" într-un debutant pe creatorul de mare valoare. Iar ceea ce este important, el îi *căuta* pe debutanți. Niciodată Laurențiu Ulici nu s-a oprit numai la spațiul universitar. În lungile lui călătorii prin țară, descoperirea debutanți acolo unde nici nu te găndeai. Poate ceea ce îl deosebește de majoritatea criticilor noștri literari este tocmai această curiozitate în a descoperi. Era fascinat de ființa creatoare. Nu avea prejudecăți. Nu îi intimidă printr-un discurs academic. Era, într-un cuvânt, uman. Laurențiu Ulici a fost un critic literar uman. Sigur, pe unii scriitori luciditatea lui în a le evalua creația îi deranja. Poate, îi deranja faptul că nu le acorda certificatul de glorie. Dar, din fericire, verdictul dat de el se proba în timp.

Dincolo de criticul literar uman care a fost Laurențiu Ulici, mai ales după '90, el a fost și un lucid comentator al vieții noastre politice și sociale. Nu trebuie uitate volumele lui de eseuri - **Puțin după exorcism**, publicat în '91 și **Dubla impostură**, apărut în '95, dar mai ales volumul **Mitică**

și **Hyperion**, publicat postum de poeta Doina Uricariu la editura sa și îngrijit de doamna Aurelia Ulici. Acest volum, pe care îl considera un **Eminescu al meu**, îți relevă dimensiunea de atent observator al vieții noastre politice și sociale pe care Laurențiu Ulici a avut-o. Nu trebuie uitat faptul că din '96 el s-a avântat în viața politică, ocupând scaunul senatorial al UFD-ului. Ce se remarcă în acest volum, construit, în mare parte, din articolele publicate în „Cotidianul“, „Privirea“, „Curentul“, „Dilema“, este faptul că Laurențiu Ulici a fost interesat ca, prin contopirea răului cu binele, să descopere o coincidență a opoziției. Dacă până la el, Eminescu și Caragiale erau socotiți ca fiind doi poli opuși, prin **Mitică și Hyperion** aceste două embleme ale culturii române se contopesc prin forța contrariilor. Oximoronia este obsesia criticului în ultimul deceniu al secolului 20. Oximoronia este însăși România, ce trăiește și acum într-o realitate a utopiei și o utopie a realității. De remarcat este faptul că acest volum caută să dea o definiție a perioadei de tranziție la o democrație veridică printr-un recurs la cultură. Căci volumul adună, pe lângă eseuri politice, cum sunt cele din secțiunea "Europa, kilometrul 0", și cronici literare, și comentarii ale vieții noastre literare. Printr-o alchimie culturală, Laurențiu Ulici demonstrează faptul că noi suntem Cain și tot noi suntem Abel. **Mitică Hyperion** este personajul care poartă responsabilitatea pierderii forței noastre morale. Trăim într-o lume în care valorile morale s-au calchiat, iar discursul fără fond este la el acasă. "La urma urmelor, Abel și Cain coexistă în fiecare om, nu-i deloc o exclusivitate a noastră. Ce pare să fie o specialitate autohtonă e faptul că, în noi, Abel și Cain uită că sunt frați. Există, vreau să spun, o limită a dușmăniei de sine peste care e foarte periculos să se treacă: identitatea. Dacă în plan strict individual un ins cu ceva mai mult Cain în el și un ins cu ceva mai mult Abel în el pot spera cel puțin la neutralizarea tensiunilor prin acțiunea contextului social asupra-le, în cazul preponderent Abel și al grupurilor preponderent

Cain o astfel de speranță nu prea mai are teimei. Când dușmănia de sine întunecă sentimentul sau conștiința identității comune, ce urmează e, dacă nu chiar ca în legenda biblică, oricum o pierdere. Și această pierdere, care de-a lungul istoriei a avut diverse nume ce acopereau realități dureroase, atestă oricărui ochi care nu se lasă înșelat de propria-i frumusețe, în oglinda apei, că noi am fost nu o dată cel mai aprig dușman al nostru" - scria Laurențiu Ulici în „Noi, Cain și tot noi, Abel“, articol publicat în revista „Privirea“, în martie '96 și preluat în volum. Să privești întotdeauna în curtea vecinului și să-i dorești să-i moară capra, se pare că la noi a intrat în tradiție. Până nu vom reuși să depășim acest "prag", nu se va putea face nimic durabil în ceea ce privește însănătoșirea morală a societății. Până nu vom reuși - așa cum încearcă Laurențiu Ulici să ne demonstreze - să fim destul de motivați "ca să-l punem pe Cain între paranteze și destul de liberi" ca să refuzăm orgoliul revanșei lui Abel, nu vom putea să trecem dincolo, într-o democrație adevărată.

La scepticismul jucătorului de bridge, care era Laurențiu Ulici, i se adaugă regretul că România rămâne o țară oximoronică, în care binele este rău, iar răul este bine.

Din păcate, nici după un an, cât a trecut de la trecerea în neființă a lui Laurențiu Ulici, nimic nu s-a schimbat din ceea ce el a diagnosticat cu atâta luciditate: "O competiție economică o poți pierde astăzi și câștiga mâine, o competiție culturală dacă se pierde, se pierde pentru cel puțin o generație. Tragic în toată această poveste este că noi riscăm astăzi să pierdem competiția culturală având tot ceea ce ne trebuie pentru a o câștiga. Mai puțin o competiție corectă la nivelul administrației culturale și o politică de stat coerentă și consecventă la nivelul promovării valorilor naționale. Nu avem legi pentru ca lucrurile să meargă cum trebuie în planul culturii? Parafrazându-l pe Poet, așa zice că avem legi, însă iubirea de moșie e un zid..."

Oare când va veni vremea ca zidul din noi să cadă?!

VOCAȚIA „NETERMINĂRII“

de LIVIU IOAN STOICIU

“**S**crie și tu, care l-ai înjurat“, mi-a spus la telefon Marius Tupan - și ar fi trebuit să reacționez pe măsură. Măhnit că sunt luat drept altul, de data asta am preferat să tac. Mai ales că aveam proaspătă în minte o afirmație derutantă a lui Nicolae Manolescu (făcută la lansarea **Listei lui Manolescu**, la Universitate), cum că după moarte scriitorii români mediatizați devin dintr-odată mari și buni. Că, vă dați seama, “viii“ au ajuns să aibă o grijă - de ce se vorbește prea frumos despre morți (“Despre morți numai de bine“, de ce nu “numai de rău“, în spirit românesc?). Că vorbesc frumos despre scriitorii morți până și cei ce i-au înjurat, pe față sau pe la spate...

Pentru mine e chiar ciudat că am lăsat această impresie, cum că aș fi fost în război nedemn cu Laurențiu Ulici - fiindcă e complet falsă această impresie. Cu Laurențiu Ulici am fost în relațiile cele mai cinstit-amicale cu puțință. Se revolta de câte ori îl atacam pe nedrept, e adevărat, pentru porcăriile făcute de “cei ce-i duceau trenă“, nu de el: dar eu aveam o teorie, că “șeful“ e de vină pentru tot, dacă nu reușește să-i strunească pe cei ce-l reprezintă “ca instituție“, abuzivi. Numai ca “șef“ (și Laurențiu Ulici a devenit “șef“ din momentul în care a fost ales președinte al Uniunii Scriitorilor și lider al unui partid, PAR-UFD) l-am ținut din scurt, devenind un critic dezinteresat al “regimului public“ instituit de domnia sa. În condițiile în care, personal, aveam o slăbiciune morală pentru el (târziu, când a aflat că pe fiul meu îl cheamă Laurențiu, a fost atât de impresionat, încât mi-a tot mulțumit “ca unei rude“) - debutul meu editorial, care niciodată nu se uită, nu?, fiind legat în exclusivitate de bunăvoința sa. Nimeni nu mi-a făcut atâta publicitate, ca membru al juriului concursului de debut de la Editura Albatros, arătând volumele mele în manuscris cui vrei și cui nu vrei, dar mai ales răsfațaților membri ai Cenaclului de Luni, în vogă pe atunci, care se credeau buricul pământului (că au fost mai multe volume în manuscris ale

mele trimise prin poștă la concurs; până să apară pe piață **La fanion**, eu am debutat cu grupaje de versuri în două **Caiete ale debutanților** la Editura Albatros, la sfârșitul anilor '70), cum mi-a făcut Laurențiu Ulici. Deși, după debutul editorial, el n-a scris despre nici o carte de a mea (s-ar putea să mă înșel), i-am rămas îndatorat, prieten devotat.

Am avut ocazia să-i cunosc “în particular“ modestia, bunul simț, generozitatea. Laurențiu Ulici se considera egal cu “debutanții“, îi susținea pe cei din provincie în primul rând, nu avea complexul și aroganța exclusivistă universitară, îl interesa în exclusivitate talentul autorului.

Teoretician și critic literar înnăscut, cu propensiune filozofică, Laurențiu Ulici ar fi putut pune la cale o istorie credibilă a literaturii române de azi. S-a risipit însă în fel de fel de proiecte, în regim de urgență (în intimitate, în familie, în societate, în breasla de scriitori, în politică), în care a strălucit. Păcat că nu și-a fixat atenția numai pe viața literară de la noi (era îndrăgostit de călătoria în țară, până la Revoluție, și peste hotare, în Oc-

cident, după Revoluție; să nu uităm că el a publicat **Nobel după Nobel** - premiații Nobel pentru literatură, fără să sufere de obsesia literaturii comparate, mereu neconvenabilă nouă), azi am fi avut un “întreg“, un compendiu real al valorilor literaturii române la îndemână, nu doar parțial. Asta e blestemul României, să-și rateze “întreprinderile critice“ și să nu ducă nimic esențial până la capăt..

Am colaborat, după Revoluție, întotdeauna la nivel ideal cu Laurențiu Ulici. La un moment dat, când îl publicam pe prima pagină în ziarul “Cotidianul“ (acum doi-trei ani), comentam la telefon sau la el, în biroul de președinte al Uniunii Scriitorilor, fiecare articol trimis pe seama probelor “apartenenței noastre psiho-spirituale și comportamentale la tipologia central-europeană“, dar și pe seama imposturii și caracterului scriitorului român. Prima carte apărută postum a lui Laurențiu Ulici îi dă de gol extraordinara personalitate, diversificată în fel și chip. **Mitică și Hyperion** (apărută în îngrijirea soției lui; ar trebui recitită măcar **Scara pe valuri**, cu “lista calitativă de poziții caracteriale, în peisajul literar românesc de după al doilea Război Mondial“, cu “repetenți“, “corigenți“, “onorabili“ și “premiantați“) e o carte “de învățăminte, grea“, în care prea mulți colegi de ai săi, critici, își prind azi urechile. Nu-mi dau seama când va fi recuperat la adevărata valoare Laurențiu Ulici, deocamdată el continuă să fie viu printre noi, în subconștient, și să ne arate la obraz că prea ne-am învățat cu tot răul cotidian, pe cale să ne pervertească sufletele (“Avem, de fapt, un suflet critic în expresie lirică. Tipic central-european. Adică nici atât de critic precum al apuseanului și nici atât de liric precum al răsăriteanului“, scria el în 1998 și continua: “Suntem critici la nivelul gândirii afective și lirici la nivelul înfăptuirilor. Asta ne-a ferit de excese și ne-a ajutat să ne păstrăm liniștită conștiința. Dar ne-a și împiedicat să construim *da capo al fine* ceva, făcându-ne s-o luăm periodic de la început“).

Nu mai am azi cu cine să mă cert amical, “la nivel înalt“, să-mi dau importanță (nu să-l înjur, nu l-am înjurat niciodată), Laurențiu Ulici a primit însărcinări oficiale pe lumea cealaltă, inclusiv aceea să-și definitiveze opera abandonată pe lumea asta - deși nu m-aș mira să-l întâlnească la o manifestare literară sau în sediul Uniunii Scriitorilor, dacă nu pe stradă, e drept, fără să mă bage în seamă (având amândoi, asemenea românului, “vocația neterminării“)...

REAZEM DE CREDINȚĂ

de COMAN ȘOVA

N-aș fi crezut vreodată să vorbesc despre Laurențiu Ulici la trecut. Scriitorul, omul atât de prezent în viața scriitorilor ca Președinte al Uniunii noastre a fost un manager întreprinzător și iscusit de pe urma căruia au rămas dăre groase de lumină. Întotdeauna mai avea ceva de făcut și mai găsea o soluție, nu rareori, surprinzătoare, la cele nefăcute. Scriitorul Laurențiu Ulici a înțeles fără zăbavă cum se poate folosi libertatea și care sunt valențele civilizatoare ale unei adevărate democrații. Dânsul a pus în fața vorbelor activitatea inteligentă, inițiativa îndrăzneată, practică, o mentalitate dinamică fără nostalgii. A găsit soluții într-un moment de criză, pentru a da o nouă viață Uniunii Scriitorilor. A construit pentru scriitori, a sărit în ajutorul celor în nevoie, a încurajat cu puterile de care dispunea, omul-scriitor și creația sa. Însuși un scriitor prezent, tenace, exigent.

A trecut un an de când Laurențiu Ulici a rămas un model, o amintire de neșters și nu numai, pentru cei ce l-au prețuit. De pe unde este acum, spiritul lui, felul lui de a fi în viața breslei, a lumii românești, rămâne un reazem de credință în ceea ce s-a pornit atunci, în 1989, și bineînțeles va deveni înfăptuire cu toate poticnelile nefericitei tranziții.

LAURENȚIU - FURIA ȘI MÂNGÂIEREA

de RADU BĂRBULESCU

Se împlinește, la finele lui octombrie, un an de când, umblând pe malul Spree-ului, ne făceam, cu voce scăzută, planuri de viitor. Nu atât în ceea ce ne privea pe noi înșine, cât privind posibilitățile de îmbunătățire a sortii celor pe care îi simțeam ai noștri: scriitori, artiști, intelectuali români. Planuri pentru înființarea celui de-al doilea Institut Român pe care îl visa, făcându-mă și pe mine să visez cu ochii deschiși, planuri privind viitorul colaborării dintre scriitorii din România și cei din Germania, cooperare din care de profitat ar fi avut, bineînțeles, mai ales "ai noștri". Două săptămâni după despărțirea la care ne promisese o grabnică revedere, mai toate planurile acelea s-au risipit în aerul sufocant, o dată cu ultima lui răsufflare.

S-a risipit brusc, în aer, acea construcție mirifică, pe care o văzusem, atunci, strălucind ca diamantul, ca flacăra, în întunericul serii berlineze. Institutul Român, o idee și o sarcină demne doar de un asemenea ctitor, dat fiind că nimeni altul decât el nu ar avea nici generozitatea, nici inteli-

gența, nici insistența, nici perseverența, nici umerii robuști pe care s-o ridice, s-o împlinească, să-i dea substanță și conținut. Fiindcă era el însuși o solidă instituție de cultură, din materia din care se fac statui, după care pot fi numite localități, piețe publice, drumuri triumfale, împărătești... Dar, ceea ce arde și astăzi în amintirea-mi, cu nediminuată intensitate, este furia la adresa sortii năroade care l-a risipit pe el însuși, care a făcut să înghețe una dintre puținele inimi în care mai știam aprinsă căldura biruitoare a prieteniei. Mă ard și azi cuvintele nespuse, scarcițate ocaziilor în care am bătut alături drumuri de asfalt și drumuri stelare. Și, scriind aceste rânduri acum, la aproape un an de când a trecut, însoțit de preacredincioasa lui umbră, Costel, "în altă stare", simt din nou cum mă mușcă o furie rece, incontrollabilă, simt cum mi se umezesc ochii și mi se pune în gât un nod.

Încerc să mă amăgesc, totuși, spunându-mi că, în starea în care se află acum, este împrejmuț de multe, nenumărate umbre luminoase; mi-l închipui, de pildă, întâmpinându-i la sfârșitul lui septembrie, cu acel surâs

bonom, numai al lui, la intrarea de cleștar a Sediului Uniunii Scriitorilor din Infinit, pe Justin Panța, pe Traian Olteanu, și explicându-i lui Florin Muscalu, cu o bătaie pe umeri, care este diferența dintre "țipuriturile" unui moldovean și cele ale unui bănățean get-beget... Încerc să mă amăgesc, spunându-mi că, în definitiv, nici nu a plecat *dintre noi*, ci a plecat doar *înaintea noastră*, pentru a ne netezi drumurile, atunci când ne va apuca și pe noi dorul irezistibil de a trece în starea aceea unde se află el, că atunci când vom lăsa la rândul nostru pana și hârtia de scris neatinsă, când nu vom mai chinui pixurile și computerele, ne vom revedea, ne vom reauzi, ne vom putea continua, fără bariere, fără a mai trebui să luăm în considerare timpul și spațiul, acea sinceră prietenie care a început aici, pe o planetă neînsemnată, dintr-o margine de galaxie aflată și ea într-o periferie a Universului. Și mă mângâie, până la un punct, gândul că în loc să ne sărim unul altuia la gât, cum pare a fi mai degrabă regula păcătoasă decât excepția traiului între *lupus-lupi-lupior*, ne-am strâns doar, reciproc, mâinile întinse, ne-am împărțit doar gândurile bune.

Mă mângâie, însă, cum ziceam, numai până la un punct...

TRECUT'AU ANU'!

de VALENTIN TAȘCU

Oricum pluralul din titlu, defectuos acum, va fi valabil la anul, când se va mai adăuga un strat de neuitare peste numele lui Laurențiu Ulici. Să nu uitiți, Doamne, că așa s-ar conveni!

Deja vorbesc la viitor despre Laurențiu, pentru că la trecut mi-e imposibil. Inclusiv amintirile mi se duc spre cândva, mai degrabă lecât spre altădată. Vedeți, acum observ, cât de rumos al naibii este acest „cândva“, care poate fi otodată aluzie la trecut (odinioară) și la viitor (va fi o vreme)... Va fi o vreme, Ulici? Trebuie să fie, zic, altfel tot ceea ce am visat, deseori împreună, ar fi fost să fie fals. Și nu cred că a fost astfel. Mai mult ca sigur că va fi să fie ceea ce nu putea doar să fi fost. Vom mai trece împreună prin cele ținuturi nemțene, poate chiar împreună cu Calistrat Hogaș și Sveti Iovanovici, cu Mihai van și Cornelia Câmpeanu (îți mai aduci aminte de ei? cum să nu, doar sunteți împreună!). Vom mai ajunge, e sigur prin Maramureșul din Sighet și din Rona, pe la verii Ulici, viceprimari, sau în Țolicești care au rămas mai mult ai lui Nichita ecât ai tăi, și sigur prin Buzăul, unde mai trece venul cu umbra tatălui său și unde stau și stră-unii mei, în cimitirul din Bariera Brăilei. Vom trece și prin Focșanii calzilor încă Muscalu și

Olteanu, la un vin dumnezeiesc și la un pockeraș drăcesc. Vom sta, vai, amândoi, tu fals și eu cu voce - cel mai bun duet de care știu - la „masa umbrelor“, la care a ajuns, la vreme, chiar și scribul ei, Ionel Teodoreanu.

Și despre ce vom vorbi? Bineînțeles, despre ce premii Nobel nu se vor mai fi dat, despre câte alte poezii s-au mai adăugat la cele 1001 pe care le știuseși (ale mele fără îndoială, pentru că sosiseră prea târziu, abia pe a mia doua aripioară de somn - fie și de pește), despre ce mai e pe la Uniune (ce să fie, iată, tot așa, dacă nu mai rău), despre politică (ei, aici s-a mai schimbat, dacă tot te-ai retras la timp - la doar câteva zile înainte de dezastrul țărănist, nu cel dintotdeauna, ci cel de la alegeri, unde era să câștige exclusul din obștea noastră - Vadim -, poate că tocmai de aceea au căzut cumplit ai noștri, ca să facă loc la ai noștri, tot o apă și-un pământ, că țara e tot acolo unde-ai lăsat-o, dacă nu cumva a ajuns și ea lângă tine, cu neștiința ei.

Nu vom rata, desigur, nici o față și nici o carte, le vom scrie pe amândouă,

cu pene de îngeri și se vor tipări în tiraje de ordinul stelelor.

Drept să-ți spun, aș mai zăbovi puțin pe-aici, pentru că, vorba colegului nostru mult mai tânăr, Eminescu (apropo, salută-l și spune-i că și eu îl urăsc și nu mai scap de ticălosul acela de grec, tatu' lui Mateiu): „Că-n lume este tot îndemnul/ În lume tot, nimic aici!“ Aș mai sta să scriu degeaba, pentru că tot nu citește nimeni, și să mai învăț la șah și la bridge, ca să te pot bate cum trebuie. Ai răbdare și nu-ți fie teamă, vor mai fi de față și alții, mulți, care habar n-aveau cât de prieteni am fost. Dar vom mai fi! Deocamdată țin morțiș să ajung mai bătrân decât tine, Bătrâne!

Ioan Es. Pop:

„PENTRU MINE, LAURENȚIU ULICI CHIAR A FOST UN MAESTRU“

Anca Mateescu: Se știe că Laurențiu Ulici a fost unul dintre criticii care i-au încurajat, de-a lungul anilor, pe tinerii scriitori. Domnule Ioan Es. Pop, ce-a însemnat pentru cariera dumneavoastră literară criticul Laurențiu Ulici?

Ioan Es. Pop: Nu vreau să plusez la acest răspuns, dar trebuie să recunosc că Laurențiu Ulici a însemnat nașterea sau, mai degrabă, recunoașterea mea ca poet. Noi ne-am cunoscut prin 1983, la leud, unde eram profesor. Laurențiu Ulici mi-a oferit Marele Premiu al Festivalului de Poezie de la Sighet, care atunci era o rampă de lansare extraordinară pentru tinerii poeți; aici au câștigat Marele Premiu, printre alții, Cristian Popescu, Daniel Bănuțescu, Lucian Vasilescu și alții. După aceste momente, Laurențiu Ulici a fost și cel care mi-a citit primul volumul de debut și tot el m-a susținut la Cartea Românească, unde cărții i-a fost întârziată foarte mult apariția. Laurențiu Ulici a fost pentru mine omul esențial, omul fără de care destinul meu nu s-ar fi concretizat așa cum a curs el ulterior.

A.M.: Cum era omul Laurențiu Ulici?

I.E.P.: Omul era un spadasin. Cultiva principiul de cavalier medieval. Îi plăcea să se dueleze, evident, intelectual, fără a răni, fără a distruge, fără a ucide. Știa să primească loviturile, chiar și pe cele sub centură și să le dea replici la vedere. Era un tip foarte afectiv, chiar dacă nu întotdeauna foarte afectuos, adică știa uneori să-și pună acea mască pentru a nu fi lovit în față. Pentru mine a rămas Maestrul. Lumea se plânge astăzi de lipsa maestrilor. Pentru mine, Laurențiu Ulici chiar a fost un maestru.

eful generației '70, și nu numai atât, a fost EL, Laurențiu Ulici. Când l-am întâlnit, cum l-am cunoscut nu cred că mai are astăzi vreo importanță. A fost, era... Important este faptul că Laurențiu Ulici a existat, și a fost, în primul rând, un spirit superior nu numai al generației sale, ci, prin harul și forța sa sisific-prometeică, era și un profund spirit european. Că a fost așa - și a așa a fost - El voia să îndrepte corabia scriitorilor români (El fiind poate primul președinte al Uniunii Scriitorilor, întrecându-l și pe Zaharia Stancu, adevăratul timonier profesionist într-ale breaslei) din „Golful“ balcanic spre Europa de Vest, către lumea întreagă.

Dincolo de har, de voință, forță intelectuală, Laurențiu Ulici era (adică este) cel mai bun dintre cei mai buni.

Era însuși crezul său; semnul suprem al LUI era bunătața - semn al superiorității. Celebra lui butadă (cu „r“ adică fără „r“ într-un text pregătit pentru arta teatrală unde a și reușit, dar n-a urmat), că ne „scriem“ viața cum ea însăși ne scrie pe noi, a devenit cunoscută nu numai în lumea scriitorilor... fiindcă el era și a rămas Laurențiu Ulici - vizionarul...

La prietenul nostru Laurențiu Ulici, totul era la vedere; n-avea nimic de ascuns nici locotenenților lui, nici soldaților. Era - și nu greșesc - un spirit critic, novator, mai întâi și întâi - aproape de E. Lovinescu, Tudor Vianu, descifrând exact cerul poeziei române de la Argehi. Bacovia și Bлага până la

A.M.: Despre criticul Laurențiu Ulici ce ne puteți spune?

I.E.P.: Eu nu o să intru în spațiul critic pe care l-a acordat generației '70, generației sale, ci în acela consacrat generației '90, din care cred că fac și eu parte. O să mă opresc la demersurile sale legate de susținerea unei noi promoții literare...

A.M.: El a fost cel care a introdus și termenul de decadă...

I.E.P.: El a introdus aceste departajări, nu întotdeauna eficiente, dar nu acest lucru contează. Important este faptul că el a salvat de la semiidentitate, de la nonidentitate o generație care, după zece ani de la explozia optzecistă, începuse să se cristalizeze în jurul lui Cristian Popescu. El a spus despre acest val că există și i-a dat astfel orgoliul de a deveni puternic, conștient de sine. Cam asta a fost în materie de susținere față de grup. Pe de altă parte, el a impus individual o seamă de voci, de la Horia Gârbea, Daniel Bănuțescu, nu mai vorbesc de Cristian Popescu pe care l-a susținut din clipa în care l-a auzit, la Cătălin Țirlea și la Răzvan Petrescu. De fapt, el făcuse aceste operații și cu foarte mulți membri din grupul optzecist, care ulterior nu i-au mai recunoscut rolul...

A.M.: Ce amintire definitorie pentru personalitatea lui Laurențiu Ulici ne puteți spune acum, ce vă vine acum în minte dacă vă gândiți la el?

I.E.P.: Anul 1983, când, la leud, el a venit în cadrul unor colocvii pe teme istorice și, la un moment dat, a avut loc acolo un cenaclu cu scriitori importanți, printre alții Matei Vișniec, precum și foarte mulți poeți județeni. Atunci am citit cutre-

murat de emoție câteva poeme, eu crezând că sunt bun. La luarea de cuvânt pe care a avut-o după recital, m-a așezat pe o poziție destul de modestă, a spus doar că promis fără să confirm ceva. Acest lucru l-am purtat în mine vreme de ani de zile, răstimp în care aproape că l-am urât pe Laurențiu Ulici. Apropierea s-a petrecut într-un fel aparte: i-am trimis la fiecare șase luni sau un an câte un grupaj de poeme. Probabil că evoluam, nu-mi dau seama, cert este că la un moment dat am auzit că vorbește despre mine pe la diverse întâlniri literare studentești ca despre un nume și în clipa aceea s-a topit toată aversiunea mea față de el și-a început o simpatie de care nu mă despart nici acum și n-are să mă despart niciodată.

A.M.: Ați pomenit de întâlnirea de la leud; lui Laurențiu Ulici îi plăcea foarte mult să colinde țara...

I.E.P.: O făcea aproape programatic, dar cea mai mare operă a lui, rezultată din peregrinările sale prin țară este Festivalul de Poezie de la Sighetul Marmației, care, mai zilele trecute, a împlinit 27 de ediții. El a fost, vreme de 25 de ediții din cele 27, spiritul tutelar, a condus acest festival, dându-i identitate și transformându-l, după cum spun foarte mulți, în cel mai important festival de poezie din România. Cel puțin până acum un an, când Laurențiu Ulici a rămas doar o amintire pentru cei de la Sighet, dar o amintire foarte puternică pentru că sighetenii au instituit un concurs de teorie și critică literară „Laurențiu Ulici“ în cadrul acestui festival și au dat bibliotecii numele său.

Interviu realizat de
Anca Mateescu

„MAI SCRIND O CARTE...“

de STERIAN VICOL

Vinea și Voiculescu și, hăăăt, până în zilele noastre.

Prieten al scriitorilor tineri (începătorii de ei!) le-a (ne-a) acordat o atenție (o, și dunărenilor) poate prea mare. Atât în **Prima Verba** (două volume), cât și (în afară de cronicile din „România literară“ și „Contemporanul“) în volumul **Literatura română contemporană** (vol. I), Laurențiu Ulici s-a (ne-a) delectat, a selecționat și „amendat“ cu instrumentele criticii sale, generația pe care am amintit-o.

(*Ce scriu eu acuma cred, simt fizic și moral, nu este decât un joc, o poveste de copil-părinte, fiindcă nu pot să concep că Laurențiu Ulici nu mai este.*)

El este, vine - fiindcă iată, vine chiar vina mea că scriu și - deci, accept că Omul, Creatorul unui sistem original, vest-european în critica literară și în eseu, a făcut - cum tandru zicea - zâmbea chiar EL - un pronostic românesc pentru ieri-azi-mâine - al mult-răvnitului Nobel. Era pariul tău.

Dacă era poet (și era), critic și istoric literar, putea fi, o, Doamne, el însuși într-o zi scriitor român cu lauri universali.

Jucător de bridge, de șah (după '90 a organizat primul concurs de șah al scriitorilor români la Sinaia), de pocher (instruit la/de ursitoarele norocului), Laurențiu Ulici a fost (a demonstrat-o), adică este, senator și senior nu numai al literii tipărite, ci și al poemului - dialog cu el însuși și cu noi ceilalți.

Că era cum era, îmi amintesc câteva momente-secvențe: la Brăila sau la Sighetul Marmației, la Iași sau la Turnu-Severin, la Chișinău (noaptea cu dansatoarele), la Neptun sau la Dunărea Galațiului.

Laurențiu Ulici era, era, era cu adevărat cheagul - esența - rodul unor dialoguri-întâlniri de suflet și inimă, dar și cu regăsire rapidă în practică...

Dar la Galați, la un colocviu de poezie studentească, prin anul 198...?, dar la Librăria Unirii Scriitorilor din Brăila?, dar în Pădurea Gârboavelor din coasta Galațiului la o seară literară? **Un DAR Mare era Laurențiu Ulici.**

„... Mai scriind o carte, mai ratând o fată...“ noi rămâneam, noi tot rămâneam și am rămas prietenii LUI.

COANA IULIA FAȚĂ CU TRANZIȚIA

Iată că a apărut **Muntele vrăjit** al tranziției. Un sanatoriu pentru nevrotici, la Predeal, unde eroina noastră ajunge în urma uneltirii mârșave dintre efectele nocive ale tranziției și caracterul slab al unui bărbat nevolnic, care nu poate înfrunta vicisitudinile vieții, recurgând la o pasivitate maldivă, asemeni personajului din **Săptămâna nebunilor**. Personajul Iulia se retrage, constrânsă de boală, asemeni lui Hans Castorp, în sanatoriul montan populat de nevrotici care mai de care mai pitorești, toți împinși în brațele dezechilibrului de schimbările politice și sociale ale Republicii: contabilul Dinu, încercând să deschidă o dugheană, e ruinat de șpăgile pe care trebuie să le dea; tânărul și idealistul Andrei, absolvent de A.S.E., e ales de destin pentru a juca rolul unui Iov modern (orfan, muncește

la negru în State, dar, în urma unui accident, pierde tot ce a agonisit), studenta la filologie, Ioana, dezamăgită în dragoste de un asistent universitar ș.a.m.d.

Iar prin această versiune balcanică a „Caracterelor“ se încolăcesc firele conductoare ale unei „mistificări“ de doi bani, vezi haiduci legendari care trăiesc în amintirea călugărițelor de la schitul „Predeal“, totul venind să condimenteze mitologic un discurs împănăt „haiducește“ cu socialisme maldive („Nu am nici un chef să-mi istorisească povestea doamnei senator, o sclifosită cu aere... Are de toate și nu știu ce caută printre noi, cei sărmani, când are la dispoziție orice concediu-și dorește... Iritată, împing pernele, le boțesc spre perete. Vifornița lovește în geamuri, șuierând printre crengile brazilor...“).

Nodul gordian, climaxul naratologic, este susținut de sinuciderea tânărului Werther-Andrei, dezamăgit la rândul său de superficialitatea Ioanei-Filoloaga. Locatarii sanatoriului depun corpul pe un altar de gheață.

Un profesor de la Litere îmi spunea că, în cazul în care ar fi ales președinte, prima sa măsură ar fi de natură dictatorială, și anume ar interzice scrierea cărților mai mari de 60 de pagini. Cartea *Liei Alb* are 100, iar pe biroul meu mai așteaptă alte două cărți, mult mai consistente, ale autoarei. Melodramă ieftină, plină de vervă anti-capitalistă, un „lumpen-roman“, cartea *Liei Alb* face practic imposibil orice demers critic, simpla re-povestire devenind destul de edificatoare. Asemenea cărții gravitează înconștient în jurul circuitului cultural „înalt“, hrănindu-se dintr-o lipsă totală a conștiinței de sine a autorului, a vreunui reper axiologic. „Literatura culinaristică“ (cum îi spunea Jauss) de acest fel nu amenință deloc lectorul, fiind lipsită total de vreo inflexiune a cântecului de sirenă. Acest fapt nu ar justifica tonul meu indignat, susținut totuși de o carență caracterologică: intransigența în fața stupideniei.

Autoarea nu posedă în nici un grad simțul penibilului, din spatele textului ițindu-se cu mândrie un chip încântat de ceea ce a produs.

Sfântul Bartolomeu întinde cu un braț sacuzator propria piele, dovadă dureroasă a martiriului. Trăsăturile deformate ale siluetei jupuite reconverg într-unul dintre cele mai fascinante autoportrete ale lui Michelangelo. Ochii figurii exhibate de către sfânt se luminează din când în când, reflexie a *flash*-urilor, pe când fondul sonor al Capelei Sixtine e asigurat de vocile paznicilor exasperați: „No flash, please!“.

Dar în incintă viermuiesc peste două sute de persoane, așa că un turist avid de suveniruri inedite își permite câte o fotografie, fără a risca prea mult. Deși Vaticanul e plin de ghiduri tipărite ce conțin reproduceri integrale magnifice, acest turist simte că poza pe care ar face-o chiar el constituie o „copie“ superioară (iată că disputa în jurul artei ca mimesis n-a luat sfârșit). Comportamentul turistului seamănă în mod hilar cu cel al „paparazzi“-lor capabili de orice le-ar aduce imaginea subiectului hăituit pe propriul film. Doar că, în cazul acesta, vedetele se lasă capturate cu o indiferență perversă, sunt înlănțuite ca Gulliver de firele liliputanilor (comparația cu Prometeu ar fi privilegiat purtătorul de aparat de fotografiat), pradă unei dorințe bovarice de „pose-siune“. Sunt urmărite aproape numai vedetele „mediatizate“, cum ar fi „Crearea lui Adam“,

„Alungarea din Eden“, „Judecata de Apoi“, pe când „starlete“ ca figurile profe-

ților suferă mult mai puțin de pe urma fotografierei. Seamănă cu un cinematograful multiplex, unde fiecare își alege subiectul preferat (mereu același), „il trage-n poză“, citește câte ceva din ghid și pleacă mulțumit că are dovada unei treceri printr-un loc presupus a înnobilă prin „contaminare“.

Fluxul e continuu, nu îngăduie repaus, iar din echipa noastră, a oaspeților, cei mai eficienți sunt turiștii japonezi, neafecțați, cum am presupus, de vreun șoc al întâlnirii cu o civilizație deosebită, ci gata - cu zâmbetul pe buze - să ingereze, prin obiectivul aparatului, cultura unui continent care îmbătrânește din ce în ce mai repede. Firește, se cuvine aici o discuție legată atât de mult dezbătutul canon, cât și de resemantizare, subiecte încapsulate de pictura lui Michelangelo, nu căutate cu tot dinadinsul de indivizi cu creierii încinși de prea multă tensiune livrescă. Faptul că Michelangelo deschide, cel puțin în ultima parte a vieții, calea

manieriștilor, prin dezlănțuirea acelei *terribilită*, încătușate de eleganța proporțională a Renașterii, lucru vizibil în apăsarea tectonică a formelor din Capelă, nu interesează ochiul comun. Ar putea constitui doar o nouă treaptă ce ar lărgi orizontul interpretativ al privitorului, un fel de *tabula*, așa cum Dürer institua în gravurile sale, filtru ce poate dirija calitativ privirea. Un astfel de filtru este și obiectivul aparatului de fotografiat, de-formator și uniformizant. Dacă te gândești că turistul asiatic trece opera și prin „filtrul cultural“, întrebarea ce se pune e cât mai rămâne din forța „metafizică“ a Capelei. Doar, cum spunea Dvorak în studiul său (**Michelangelo**), artistul florentin a fost un călugăr, un echivalent în artă al lui Savonarola.

Show-ul sixtin e pentru fiecare după posibilități.

CERUL IUBIRII

Aparută la Editura Augusta (Timișoara, 2001), placheta **Cerul iubirii** a lui Ion Miloș se constituie într-un solemn cântec de dragoste adăpat subteran la **Cântarea cântărilor** și în care e proslăvită femeia ca adevărată *axis mundi*. Prezența ei fizică dă sens universului ce-l încorporează pe poet și face să existe și „toamne cu muguri“. Loc geometric al tuturor celor din jur, iubita e, rând pe rând, „câmpie/ acoperită de vise“, „albina mea polară“, „speranța îmbrăcată în haină de mireasă“, „taina care mă înalță/ muzică necunoscutului din mări“, „plantă cerească/ cu zâmbet blond de crin“ etc.

Iar dacă în primul ciclu al cărții, **Luminile iubirii**, e portreturată dragostea în mod necondiționat, ca sursă a bucuriei plenitudinale de a fi, în ciclul secund, intitulat **Umbrele iubirii**, prinde să se simtă fâlăit al aripii îndoielii, al spaimei înfrigate că nimic nu e veșnic, că factori extrinseci ar putea perturba și imperfecta echilibrul edenic al cuplului erotic. Iubita nu mai combustionează ca altădată textul poetic al îndrăgostitului. „Dragostea e în măr“, însă „în măr se află viermele“ notează cu amărăciune poetul dezabuzat de constatarea că lumea pe care a visat-o e într-un tot paralelă cu cea în care-i e dat să trăiască, o lume plasată parcă balzacian sub zodia banului care maculează fără excepție gândurile și trăirile. Adorata „cere dragoste cu pietre scumpe/ Pe care le câștigă cu succes/ În pat și la piață// Azi, doar morții se mai iubesc de pomană/ Și îngerii fără sex“. Sau: „E frig în pat/ Iubita mea/ stă culcată/ Și numără banii“.

În cel de-al treilea ciclu, **Ninge pe cunună**, poetul ajunge la concluzia că a iubit nu o femeie reală, ci imaginea hiperidealizată a unei ființe feminine greu de găsit într-o lume mercantilă ori ancorată la țărnul non-spiritualității cotidiene: „Nu mai știu ce iubesc/ Ființa ta, Suedia/ Sau

femeia visului din mine/ E frig iubito/ Nordul și sufletul/ Bani lucesc în loc de soare/ Singurătatea sângeroasă/ Oamenii mai săraci ca obiectele/ Așteaptă pensia și întunericul“. Femeia din discursul erotic al lui Ion Miloș e una ghidată de interese, egoistă, incapabilă să se ridice în sfera înaltă de frământări ale bărbatului, capricioasă cât cuprinde, insensibilă la marile arderi spirituale.

Cu ciclul **Iubiri între cer și pământ** începe să predomine tonul epic, detașarea olimpică de suferință a celui ce n-a putut intra în totală comuniune și, deci, comunica efectiv cu ceea ce doar aparent i-a fost hărăzită de destin să-l reîntregească adamic. Formulările au tăietură aforistică și încărcătură gnomică: „«În Suedia nu există dragoste/ Mi-a spus o suedeză/ E prea frig“. Decupajul jurnalistic, eventual de la rubrica **Știați că?**, se infiltrează argumentativ în discursul misogin ce constată demitizarea dragostei platonice în ipostaza de preludiu potențator de poezie și de încărcare a bateriilor spirituale: „Șaptezeci la sută/ Din bogăția Statelor Unite/ Se află în mâinile femeilor// Avere câștigată cu iubire/ Nu cu Platon și Shakespeare“ (**Dragoste platonice**). Rationeurul liric e acum femeia, suedeza, nordica, trecătoarea blondă, exsoția, toate în postura fetei din eminesciana **Floare albastră**, emițând diagnostice dezarmante de tipul: „Mai întâi gura și apoi cultura“, sau: „Sexul nu știe carte“.

Declarația patetică din ciclul inițial, ca și lamento-ul din cel secund, a fost înlocuită acum cu metatextul erotic. Detașarea se asociază cu sarcasmul și cu ironia, fiind luat la rece pulsul relațiilor dintre un bărbat și o femeie: emanciparea sexuală, schimbare de roluri în sensul că inițiativa aparține femeii care știe că „fericirea fără parale nu există“ și care, spirit prin excelență pragmatic, nu o dată vulgară, arde toate etapele

dintre poeziile recitate sub clar de lună și voluptatea din patul sănătoaselor descătușări hormonale. Această femeie modernă n-are nici un fel de scrupule de ordin moral și religios ce ar ține cimentat cu forța convenționalismului, ca la atâtea alte popoare, cuplul conjugal. Iat-o în prim-plan pe cea ferm decisă să demoleze legătura matrimonială pentru că aceasta nu se mai bazează pe iubire și afectuozitate reciproc împărtășită, ilustrând o amară experiență personală: „Sunt sătulă de tine/ Te-am înghițit destul/ Dispari/ Iubesc pe altul/ Înfloresc// Dragostea nu e robie/ Străin împuțit/ Nu ești bun de nimic/ Ai pleavă în cap/ Copiii sunt ai mei/ Du-te de unde ai venit// Nu uita pensia alimentară/ Dragostea costă“ (**Dragostea divorțului**).

O dată cu ciclul ultim, **Iubiri pe gânduri**, gravul alunecă spre ludic, în *sillage* paradoxist. Se parodiază inteligent stilul oracular, de album, într-un definirea iubirii ca „rană ontologică“. Poetul constată apoi cum dezertează de sub drapelul lui „être“ spre a se înrola sub cel al lui „avoir“, devenind „suedezul cu maniere elegante însă steril ca amant al muzelor, trezindu-se „singur ca un punct“. Radiografiindu-și drama erotică cu o aparată ce-o amintește pe cea a optzeciștilor (sinceritatea autobiografică, abolirea platonismului în favoarea sexualității și a stringenței imperative a carnalului etc.), poetul se repliază în finalul **Cerului iubirii** și se declară un îndrăgostit incurabil, nimic altceva neexistând, în descindere biblică, dincolo de iubire: „Sunt bolnav de dragoste, Doamne/ Dă-mi un leac/ Ce nu mă poate lecu/ Dar m-ajută/ Să pot și mai mult iubi/ Eterna Auroră a lumii// Ce-ar fi viața/ Dacă iubirea nu e// Fețe surde și suflete uscate/ Ce în zadar mai caută/ Să te vadă“ (**Rugăciune**).

Cerul iubirii e o carte construită dialectic: un ciclu afirmă, altul neagă, al treilea sintetizează și tot așa mai departe. Volumul reușește în mare măsură să-l scoată pe poetul Ion Miloș de sub mantaua traducătorului omonim, în cazul în care și-a propus acest lucru, deși cele două preocupări capitale sunt inseparabile, translarea de texte din câteva idiomuri europene în altele și invers nefiind decât tot o formă, niciodată răsplătită îndeajuns, de dragostea față de semeni și de confrăți în ale condeielui.

Poezia lui Vasile Barbu, poet din Banatul Sârbesc, dar cu studii filologice la București, e una aparent facilă, narativă, gnomică, ușor oraculară, dând glas nostalgiilor după anii care s-au dus cu toată boarea lor paradisiacă. Poetul țese cu dezinvoltură întrebări existențiale pe canavaua lui *ubi sunt* și aduce, implicit, un elogiu poveștii recuperatoare de istorie, de valori și de coduri morale la modă cândva. În **Nostalgiele cărări** (Editura Augusta, Timișoara, 2001), motivele predilective vor fi, prin urmare, al timpului ce nu renunță niciodată la tributul său, al tânărului ce pleacă din sat și rătăcește după himere pe meleaguri străine, al tradițiilor spirituale ajunse ciclic la un moment de maximă ecloziune cu ocazia sărbătorilor de iarnă, al destinului, al fericirii, al morții etc. Biografismul imediat e exploatat cu înverșunare optzecistă. Bucureștiul studenției e evocat în numeroase poeme, poetul aducându-și aminte deopotrivă de liniștea bibliotecii universității, de boemele prin cârciumi, de petrecerile de sâmbăta seara în Complexul Grozăvești, ca și de cutremurul din 4 martie 1977. Când își fixează

obiectivul pe ținutul natal, poetul deplânge depopularea satelor și orașelor ca urmare a evenimentelor dintr-o Serbie ce se pune de-a curmezișul istoriei și ține morțiș să conserve comunismul. Poezia cu un bogat fond folcloric, dar și cu o formă corespunzătoare, discursul lui Vasile Barbu se vrea și o laudă adusă oamenilor umili trăind într-o societate și o lume rău și inechitabil întocmite, amenințate de degradare și vitregite de iubire.

Simplitatea și directetea acestui tip de poezie (poate mai corect ar fi să spunem al acestor versuri) sunt dezarmante și o explicație ar putea fi desincronizarea ei față de poezia românească mediasporică. Sunt încă mulți condeieri actuali, și nu doar în Moldova de peste Prut, care-și mai

acordează lira după cea a pașoptiștilor, chiar și atunci când atacă partituri cu un alt conținut, cum ar fi, în cazul bănățeanului nostru, cel al alienării insului depersonalizat de mass-media: „Tot privind la televizor/ am devenit un adevărat malaxor/ de noutăți și evenimente/ cântece, seriale și curente/ - politice, maritime și culturale -/ și tot felul de aberații mintale./ Mentea noastră s-a transformat în calculator/ fără simțuri, fără dor,/ cumpătat și cântărit,/ dar de eul nostru lipsit./ Zi de zi urmărind micul ecran,/ am devenit un personaj cotidian./ într-o cutie încuiat/ și complet denaturat“ (**Denaturare cotidiană**).

Pagină realizată de

Ion Roșioru

POETUL ENERGETISMULUI ROMÂNESC (I)

de GEORGE GIBESCU

Comemorăm cincizeci de ani de la trecerea în neființă a lui Aron Cotruș (2 ianuarie 1891, Hașag - 1 noiembrie 1961, Los Angeles), cea mai înaltă expresie poetică a energetismului românesc. E. Lovinescu, în *Istoria literaturii române contemporane* (1927), îl înserează la capitolul „Contribuția modernistă a Ardealului”, alături de Emil Isac și Lucian Blaga, iar în *Compendiul* din 1937 figurează, alături de Camil Petrescu, la capitolul „Poezia descriptivă, realistă, socială, patriotică și de război”. Aparent, Cotruș ar putea părea „un Blaga prolix și truculent, fără ca aceasta să se stabilească vreo filiație”. E. Lovinescu depistează ca sursă comună ambilor poeți modernismul german, cu care, în genere, lirica ardeleană s-a sincronizat prin câțiva exponenți, cu sensibilitate occidentală. Criticul evidențiază ca dominante ale poeziei cotrușiene *temperanța verbală și stilul congestionat de adjective și pornit spre expresia forte* (colosal, terribil, enorm, îngrozitor, grozav, crunt, fioros, albătră), nu lipsit de sublim, capabil de a exprima sentimente colective. Vladimir Streinu îl numește familia de poeți ai plebei stabilind consonanțe cu Walt Whitman și Emile Verhaeren, amate la *retorism, discursivitate, incontinență, retorică prozastică, exaltare de sine, orgoliu de sine nou, atitudine profetică, aspirație către un ideal democratic și umanitarism, fantasticitate în invocare, titanism, militantism*. În *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (1941) a lui G. Călinescu, Aron Cotruș figurează la capitolul „Moderniștii”, cu Tudor Arghezi, Ion I. Cristea, Ion Botez, Adrian Maniu, Al. Philippide, Camil Baltazar, I. Valerian. Refăcând itinerariul critic al lui Aron Cotruș de la primele poezii, semnând de război, scrise în fuga impresiei și într-o aparență de realism, până la poema „*Eminescu*, urmărește schimbările la față ideologice, pe care le consideră reprobabile, fiindcă falsifică poezia scoțând-o din zona purei contemplații. Fără să determine câtă înrăurire directă sau indirectă există, G. Călinescu enumeră posibile influențe: „În versificația cu vers liberă, confundându-se cu o vorbire prozaică, abruptă, sunt ecouri locale de la Emil Isac. Chipul acela însă de a ține discursuri interminabile, profetice, de a-și manifesta o vitalitate gomotoasă, vijelioasă, îmbrățișând câmpurile și grăștile, continentele și oceanele, este a lui Walt Whitman. Cântarea efortului industrial este tipică la Verhaeren, înrudit, de altfel și el sufletește, cu poetul american”. Printr-o sincronicitate aeriană, unele accente din poezia rusă - Blok, Belii, Pasternak - „pe care totuși într-o latură a ei mai recentă, Aron Cotruș n-avea cum s-o cunoască”, aparținând familiei de poeți ai barocului, energeticii și mesianismului apocaliptic, Aron Cotruș este „un poet original, plin de vigoare și înălțime, înaltă foarte reprezentativ pentru Ardeal”.

Adevărul e că, până să ajungă o voce lirică inconfundabilă, Aron Cotruș a trebuit, mai întâi, să

reaia, nu fără riscul epigonismului, temele poeziei de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. În consecință, în volumul de debut - *Poezii* (Orăștie, 1911) - descoperim ecouri din Eminescu, Panait Cerna și din lirica simbolistă în spiritul căreia imaginează evadări din realitate și reverii livresci. Prin Goga, alt zeu tutelar, pe care îl va continua în latura mesianică, dar cu alt vocabular, figurație și metrică, Aron Cotruș exersează lirica socială: „În țara mea ce nimeni n-o cunoaște/ E mult suspin, puțină bucurie./ În țara mea nu-s flori ca-n lumea asta./ Ci larg duios, întindere pustie” (*Țara mea*). Deocamdată, poetul nu reușește să iasă din tirania poeziei de album. O inventariere a figurației poetice ar scoate la iveală locurile comune ale unei poezii care se sufocă în propria-i banalitate: „dulcii-i ochii de îngerel”, „înserat amant”, „mă-mbeți cu-a ta dragă-lășenie”, „duiosul meu odor”, „dulce înger bălăior”, „dragii obrăjiori”, „doi galeși ochi căprui”, „doi ochi de îngerel”, „îngerel cu plete blondine”, „mănuțe parfumate”, „sân molatic” etc. Aron Cotruș ilustrează cazul poetului care începe prin a fi debitor unor modele și sfârșește prin a determina o posteritate lirică deloc neglijabilă.

De la o poezie intimistă, Cotruș trece, în *Sărbătoarea morții* (Arad, 1915, Tipografia Concordia, societate pe acți) la celebrarea tragediei colective. Primul Război Mondial e descris în culori sumbre, fără idilism, anticipând, cum s-a spus, pe Camil Petrescu din „Ciclul morții”. Spre deosebire de autorul *Ultimei nopți...*, Cotruș tinde spre parabolă și alegorie, adoptând un punct de vedere moralizant, coordonată fundamentală a spiritului transilvan. Viziunea individualizantă, trecută prin filtrul temperamentului, ridicată la categorial este însă expresionistă. Războiul, văzut ca un sinistru incendiu al pădurilor bătrâne, se repercutează și asupra necombatanților: „Țărani îmbătrâniți fără de vreme./ Cu ochii ca niște plăci de întuneric./ Aleargă cu obrazul cadaveric.../ Ei vin și trec cu fetele de ceară./ Zdrobiți de nedreptate milenară...” (*Geamurile sângerii*). Imaginea infernală a nebuniei generale „din creieri și din sânge”, orgiile satanice ale spectrelor, turmele de strigoi cadaverici, învălmășeala monstruoasă, agonia macabră, sabatul („groaznica serbare/ la agonia unei lumi de fiare”) sunt modalități de stilizare a războiului în manieră expresionistă. Cotruș depoetizează războiul depozându-l de aura glorioasă, întreținută de gazete. În genere, Cotruș nu depășește locurile comune asupra războiului, lăsate de Alecsandri și Coșbuc și nici modul de definire epitetic al acestora. Totuși, câștigul estetic stă în planul expresiei (frustețea, limbajul naturalist și dur, fără contrafaceri și artificiozitate), iar în conținut o proiectare metafizică a războiului, o imaginație halucinantă subterană, o participare la masacrul a forțelor tenebrei în viziuni de apocalipsă, anticipând volumul de mai târziu, *Rapsodia dacă*. Din „superbele armate” nu mai

rămân decât „armii de orbi, de schiopi, de surzi, de ciungi”, care se îndreaptă spre case ori spre lazarete: „Ne-adună de pe câmpii morții crude/ În vagonete ce se duc trândave./ Cu legănări dembătrânite nave.../ Ni-s hainele de sânge încă ude./ Ni-s mâinile de sânge încă ude!.../ Din lupte pe viață și pe moarte./ Atâți schilavi sunt duși acum în cete./ Sunt duși încet spre albe lazarete./ Spre lazarete-n zările deșarte.../ Și de acolo iarăși mai departe!” (*Spre lazarete*).

În *Neguri albe* (Alba Iulia, 1920), Aron Cotruș încearcă o poezie de viziuni alegorice (*Viața, Depărtarea, Durerea*) figurând, totodată, elanul materiei în simboluri pe care le regăsim la Blaga și Barbu. Aspirația către primordialitate și barbarie, dorința de pierdere în turma vitală, amintind de „cirezile agreste” ale lui Ion Barbu, ambele de sorginte nietzscheeană, sunt frecvent subînțelese. Viața are chipul unei femei falnice și nesupuse pe care poetul dorește s-o îngenuncheze, ca mai târziu N. Crevedia gloria: „O, cum aș vrea./ Cu lăcomia oarbă, cu privirea mea./ Să te înmoi./ Să te frâng./ Să te îngenunchi/ Și asprun- nălțându-ți nepătrunsul trunchi./ Sub sărutări ce-aprind și-ngheață./ Cu pofta mea nebună și semeață./ Cu dinții mei de tigrul./ Eu sânii să ți-i sfășii./ Din inimă secrete să-ți smulg, Viață”. Expansiunea în cosmic a spiritului vitalist, ebuliția materiei dinamizează viziunea lirică. Un poem aduce imaginea moliftului cu rădăcini puternic implantate în adâncimi terestre, dar înălțat dinspre zenit amintește de *Copacul* lui Ion Barbu și de *Gorunul* blagian: „S-aud sub glia aspră murmure înăbușite, line/ Îngaimă de te seară/ Tu crești și te mărești din mine/ Moliftule./ Și majestos te-nalți sub vânturi și sub soare./ Dar vai! eu nu te pot vedea/ din noaptea mea/ cât ești de-nalt, de viguros, de mare!”. Lucru curios, însă, poetul în loc să evolueze, cum ar fi fost normal, se reîntoarce la poza romantic-minoră din volumul de debut clamându-și tristețile erotice într-o poezie fără relief: „Ai trecut într-un landou aseară, Am plecat de lângă tine - m-ai uimit, La ce te-abați din nou în calea-mi blestemată?, Te vreau pe tine!”. Este și aceasta o trăsătură a scriitorilor ardeleni de a se căuta îndelungat, a evolua lent, fără salturi esențiale. Cazul lui Aron Cotruș nu este singular. Rebreanu a debutat cu un volum de nuvele nesemnificative (*Frământări*, Orăștie, 1912), scrise neîndemânatic, mânuind o limbă greoaie, ca imediat după război să dea *Ion*, capodoperă a romanului românesc. Scriitorii ardeleni sunt cel mai adesea meșteșugari ai scrisului presupunând exerciții și succesive ratări. Personală e însă lirica proiectării unui eu contorsionat într-o continuă combustie internă, fulgerat de „ochii cruzi de vasilisc”.

Eterogen ca inspirație este și volumul de *Versuri* (Arad, Biblioteca „Semănătorul”, 1925) în care G. Călinescu descoperea „pasaje admirabile de vigoare, de beție cosmică”. Să cităm poezia *Bivolii*, capodoperă a sugestiei teluricului: „Pe șesul vast, prin sclipitor noroi./ Se mișcă-ursuzi, cu pași înceti, greoi./ prin stuful de la margine de baltă.../ noroiul încă umed, în apus./ le dă un luciul straniu, de nespul/ de monștri-aduși din lumea cealaltă.../ și-amurgul pe spinări li se răsfrânge/ în fulgerări și străluciri de sânge.../ cu pași trândavi, cu cozile pe spate/ pășesc încet, prin treștiile uscate/ nostalgice, posace animale (...)/ Și-așa cum trec, greu./ unul cu celălalt/ par statui reci, tăiate în bazalt./ par statui grosolane, vii, masive/ de crunte, animale primitive...” În rest, poetul cântă, în spirit simbolist, plecările sau războiul în poezii sub nivelul celor din *Sărbătoarea morții*.

SPECTACOLE „LA INDIGO“?

de MARIA LAIU

Nu știu cât de inspirată este montarea de mai multe ori a aceluiași text, cu rezolvări în aceeași cheie regizorală, dar bag de seamă că procedura e la mare modă. Și, în definitiv, dacă un spectacol place într-un loc, de ce nu s-ar face în așa fel încât să se poată bucura de el cât mai multă lume?! Mai ales că teatrele, precum se știe, nu mai au bani pentru turnee. Așa că șansa ca același public să vadă spectacolele *trase la indigo* este minimă. Totuși, acest lucru s-a întâmplat chiar de curând, în cadrul Festivalului de Dramaturgie Contemporană de la Brașov, unde au putut fi văzute **Operele complete ale lui Wlm Șxpr** de J. Borgeson, A. Long, D. Singer în dublu exemplar, sub formă de producție a Teatrului „Nottara” și, la o săptămână distanță, sub formă de spectacol al Teatrului „Sică Alexandrescu” din Brașov. Același regizor (Petre Bokor), cam aceeași viziune; scenografi diferiți (Sică Ruscescu la „Nottara”, V. Penișoară Stegaru la Brașov), decoruri diferite însă nu într-atât încât să dea alt aer reprezentațiilor. Distribuțiile, e drept, nu aveau nici un fel de legătură (nici ca tipologie, nici ca interpretare, deși construcția scenică era în mare aceeași). Dacă actorii bucureșteni (toți trei) se află la maturitatea carierei, vedete cu renume câștigat în timp nu doar prin teatru, dar și prin film ori televiziune - e vorba de Mircea Diaconu, Emil Hossu, Constantin Cotimanis -, artiștii brașoveni sunt tineri, aproape la începutul profesiei: Dan Cogălniceanu, Marius Cordoș, Gabriel Costea. Curios mi se pare faptul că, deși, în urma lecturii textului, mi-am spus că numai niște actori tineri și foarte mobili pot face față unor partituri nu cine știe

cât de puternice, ci doar pline de haz și care presupun o bună formă fizică a interpreților, rezultatul a fost un spectacol spumos, „temperamentos” la București și unul destul de incert sub raport artistic la Brașov. E adevărat că actorii bucureșteni transpiră mult - nu-i de colo să ai zeci de schimbări în aceeași reprezentație, chiar dacă acestea se *materializează* printr-o perucă și o mantie aruncată neglijent pe umăr; la Brașov trecerile par mai „ușoare” - artiștii sunt tineri, *zboară* prin scenă, aci-i vezi, aci dispar după vreun paravan, ca să revină *intruchipând* alte personaje (nu foarte shakespearicene).

Dar să ne „ocupăm” acum de varianta brașoveană, în fond subiectul analizei noastre. În primul rând, trebuie să remarcăm că aceste *opere shakespearicene reduse la limită* au fost chiar și mai reduse decât la București, durând cu aproximativ 40 de minute mai puțin decât la „Nottara” și neavând pauză. Nu dăunează, însă, nimănui. Producția brașoveană se desfășoară la sala Studio, care e ceva mai mare decât o cameră mare. Comunicarea cu publicul este, din această cauză, foarte directă. Se joacă la un sfert de metru de primele scaune. Asta conferă intimitate. Regizorul a „mixat” și mai puternic, se pare, personajele. Petre Bokor are știința de a-i „obliga” pe actori să se simtă liberi în scenă. Asta înseamnă că nimic nu pare a fi invenție regizorală și că totul se naște dintr-o căutare comună. Discreția cu care el se ascunde în spatele distribuției este demnă de toată stima, mai ales că asemenea *os* de regizor se află pe cale de dispariție în România. Singura problemă a actorilor brașoveni este, din păcate, lipsa de expe-

riență scenică, asta făcând să se vadă totuși *cusăturile* spectacolului. Și nu e bine. Dacă Marius Cordoș pedalează pe o sinceritate care-l face agreabil, ceilalți doi - Dan Cogălniceanu și Gabriel Costea -, au cel mai adesea tendința de a ne *comunica* textul, pe o mișcare adecvată, dar neimpli-cându-se deloc. De altfel, nu se întrevede nici o înclinație spre comedie la cei doi actori. (Mi-l amintesc bine pe Dan Cogălniceanu în **Cerere în căsătorie**, era savuros, însă de astă dată nu avea nicum strălucire.) Pe urmă, sunt rigizi. Destoinicia lor de alerga prin scenă și de a rosti textul nu ajung. Compensează doar prezența lui Marius Cordoș, care ne câștigă prin candoare. Este simpatic cu figura lui mereu mirată. Are și clipe de fină ironie. Este micuț de statură, însă are darul de a umple spațiul de joc. E amuzant. Și totuși nu poate suplini lipsa de participare (afectivă) a celorlalți. Spectacolul se ține într-un singur pion, și chiar dacă acesta este foarte puternic, reprezentația șchioapătă ușor. Asta e!

La Brașov, printre mulții premianți, s-a numărat și Marius Cordoș. I s-a oferit Premiul tânărilor actor. Eu l-aș fi numit „cel al candorii”. Îi urez să

cinema

TOAMNA FESTIVALURILOR: ITALIA
SUB SEMNUL NOSTALGIEI

de ELENA DULGHERU

A fișul o sugerează, festivalul o mărturisește: Italia cinematografică se menține sub semnul tradiției. În timp ce alte cinematografii își orientează căutările estetice spre zona tehnologiilor de vârf și a artelor cyber-video, Italia are curajul sobrietății artistice și al unei raportări demne - nu epigonice - față de trecutul său cinematografic.

Zilele filmului italian, încheiate la finele lunii octombrie, au avut un caracter, în primul rând, retrospectiv. Institutul Italian de Cultură, Fundația Itaro Arte și Cinemateca Italiană ne-au oferit prilejul revederii unor mari momente ale filmului peninsular - de la ample fresce sociale, ca **Rocco și frații săi** (r. Luchino Visconti) și **Orez amar** (r. Giuseppe De Santis), la iconoclastul și singularul (în peisajul ideologic marxist al neorealismului) **Miracol la Milano** (r.: Vittorio de Sica), până la incisiva demascare a speculațiilor edilitare din **Cu mâinile pe oraș** (r.: Francesco Rosi) - subiect devenit, din păcate, de actualitate și la noi - și, în fine, la spumoasele comedii de moravuri **Divorț în stil italian** (r.: Pietro Germi) și **Făpțași necunoscuți** (r. Mario Monicelli). Toate filmele au avut norocul

unei „cure de întinerire” în laboratoarele de restaurare a peliculei (puțină lume știe cât de laborios și de costisitor este acest travaliu, ai cărui specialiști ar merita o cât de mică mediatizare din partea beneficiarilor muncii lor).

Retrospectiva a găzduit și o expoziție omagială Vittorio De Sica, prilejuită de aniversarea unui secol de la nașterea sa și cuprinzând fotografii, afișe, cadre din filmele regizate sau interpretate de marele cineast și - ce poate fi mai nostalgic decât să-ți revezi proiectele neîmplinite! - expoziția *Cineromit, un vis cinematografic româno-italian (1941-1946)*, cuprinzând documente legate de întemeierea și foarte scurta funcționare a societății mixte de producție și difuzare de film - elogiul entuziaștilor inițiatori (mai ales lui Ion I. Cantacuzino), ori timidă invitație spre reluarea parteneriatului, sub o zodie mai norocoasă?

În sfârșit (sub semnul prezentului), am putut viziona două recente succese ale cinematografului italiane: **Camera fiului** al lui Nanni Moretti - *Palme d'Or* la Cannes 2001, *Ciak d'Oro* pentru cel mai bun film, cea mai bună regie, cea mai bună protagonistă (Laura Morante), cea mai bună actriță în rol secundar (Jasmine Trica), cea mai bună muzică (Nicola Piovani), **Globul de aur** pentru cel mai bun scenariu (L. Ferri, N. Moretti, H. Schleaf) - este o dramă de familie și o meditație asupra morții, ale

cărei aturi sunt simplitatea narativă, densitatea jocului, decența. Recurența unor clișee (în prezentarea ședințelor psihanalitice ținute de protagonist - de o anecdotică uzată, încercări eșuate de a creiona replici *psycho* la drama acestuia, ori partidele de jogging tată-fiu, ca șablon al vieții de familie fericite) a cântărit mai slab, în ochii numeroaselor jurii, decât imaginea Familiei, a normalității, într-un climat cinematografic mondial tot mai sugrumat de deviații (comportamentale, genetice, para-religioase).

O sută de pași a lui Marco Tullio Giordana, cea de-a doua producție recentă, prezentată - premiul la Mostra di Veneția 2000 pentru cel mai bun scenariu (C. Fava, M.T. Giordana, M. Zapelli), este și candidata la Oscar, în 2001, pentru cel mai bun film străin. Fără pretenții de originalitate stilistică, pelicula prezintă biografia eroului local Peppino Impastato, ucis în lupta contra mafiei siciliene, realizată în buna tradiție a filmelor axate pe problema mafiei - o rană încă neștersă a Italiei, care cere reabilitări. Filmul trece în penumbră conflictele speculoase în favoarea radiografierii seismelor din micro-universul familial, evită violența gratuită ca să dea glas romantismului luptei pentru o cauză nobilă - redate cu spontaneitate și pasiune de tânărul actor Luigi Lo Cascio (premiul *David di Donatello* pentru cel mai bun protagonist), invitat de onoare la festivalul bucureștean.

„HYPERION“ - 10

de TOMA GRIGORE

Volumul 10, **Comunicările „Hyperion“ Filologie**, este dedicat, în cea mai mare parte (210 din totalul de 320 de pagini) lui Mihai Eminescu la cei 150 de ani de la naștere. Este interesant de urmărit, în acest compartiment, atât varietatea tematică abordată, cât și rigurozitatea și echilibrul aserțiunilor. Dînu Păcurariu, în comunicarea **Nașterea unui mit. Eminescu**, demonstrează, fără ostentație, că Eminescu „întruchipează în conștiința poporului român, mai mult decît oricare dintre scriitorii noștri, geniul artistic creator“, bazându-se pe afirmațiile scriitorilor

înșiși (Maiorescu, Caragiale, Creangă, Iorga, Ibrăileanu, Arghezi, Blaga, Sadoveanu, Călinescu ș.a.).

George Munteanu, specialist în epoca marilor clasici, glosează despre timpul și comportamentul existențial în opera lui Eminescu, pornind de la proclamarea timpului de către Einstein ca o a patra dimensiune a spațiului și oprindu-se, pentru început, la Ms. 2270 în care poetul schițează o viziune cosmogonică susținând că din încrucișarea spațiului cu timpul s-a născut „mișcare, s-au născut lumine./ Căci timpu-i tatăl, iar genunea-i

muma“. Gheorghe Bulgăr crede în eternitatea operei eminesciene, argumentând cu valoarea limbii sale poetice, care „a atins pragul de sus al puterii sale de a ne exprima, de a ne defini ca oameni, ca români...“ Dan Grigorescu îl deconspiră pe Eminescu în postura de cititor al lui Shakespeare, sprijinindu-se pe observațiile lui Tudor Vianu în acest sens. El dovedește că poetul nostru a apreciat și a înțeles corect opera „genialei acvile a Nordului“, cum îl numea Eminescu pe Shakespeare, exemplificând cu **Mortua est!, Geniu pustiu** ș.a. Profesoara Libuša Valentová de la Institutul de Studii Romanice, Universitatea Carolina din Praga, scrie în limba română despre Eminescu și Cehia, certificând informația că fotografia de tinerețe a poetului a fost făcută la Praga, în atelierul lui Jan Tomas, unul dintre cei mai renumiți fotografi praghezi ai epocii. Eminescu poposise acolo în luna septembrie a anului 1869.

BIBLIOTECA NOASTRĂ

1) **De la Marea Schimbare la Marea ezamăgire** (George Stanca), publicistică, Editura Gestaco.

2) **Goana** (Jean Băileșteanu), proză, Editura M.I.M., Craiova.

3) **Lupta cu inerția la timpul prezent** (Nicolae Cârlan), eseuri, Editura Augusta.

4) **Pânza din ochi** (Petra Vlah), versuri, Editura Signata.

5) **Perimetrul ghimpat** (Petra Vlah), versuri, Editura Signata.

6) **O moarte care dovedește ceva**

(Irimie Străuț), eseuri, Editura Augusta.

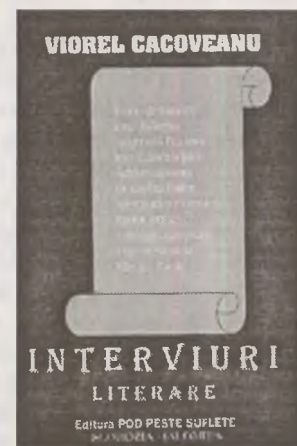
7) **Pictori și capodopere** (Valentin Ciucă), eseuri, Editura Augusta.

8) **Povestea vorbeii care umblă** (Gabriel Mardare), eseuri, Editura Timpul.

9) **Lumea lui Cal-de-foc** (Madi), versuri, Editura Charmides.

10) **Pasărea cu o aripă de lemn** (Mihai Buracu), versuri, Editura Noul Scris Românesc.

11) **Veșmântul de aer** (Ștefania Hănescu Țugui), versuri, Editura Mureș.

12) **Pomul cu stele** (Adrian Armand Giurgea), versuri, Editura Mureș.

13) **Carte pentru Oma El** (Cristina Esa), versuri, Editura Ex Ponto.

14) **La poarta sinelui** (Marian Ruscu), versuri, Editura Prier.

15) **Viorel Savin - 60** (Ioan Enache), bibliografie, Editura Stadion.

16) **Cafeaua de dimineață** (Petra Vlah), publicistică, Editura Signata.

17) **Timpul Babilonului albastru** (Al. Cristian Miloș), versuri, Editura G. Coșbuc.

18) **Tineretea lui Petru Dumitriu** (Pavel Țugui), eseuri, Editura Dacia.

POLE MOS REVINE

Muzeul Literaturii Române împreună cu Asociația Scriitorilor din București organizează, în fiecare joi, orele 16.00, în Rotonda M.L.R., ciclul „Grădina lui Polemos“ - polemici, controverse, dezbateri, colocvii.

vasil bâkau:

DOUJÂK (I)

Morminte, morminte...

Pe lângă cărarea îngustă, presărată cu pietriș, se întinde șirul mormintelor orașului, pe un teritoriu, care până nu demult a fost al loturilor personale de pe lângă sovhozul din apropierea orașului. Cândva pe aici creșteau cartofi, varză, diverse legume. Dar orașul a crescut, s-au întins și mormintele orașului. Și iată-le, rânduri compacte de monumente, morminte îngrădite, din piatră, din lemn, din fier beton, obținut în schimbul unei sticle de băutură. Aproape toate au în mod obligatoriu o stelă de marmură sau beton în forma unei pânze de corabie, deși seamănă prea puțin cu aceasta. Crucii nu prea se văd pe mormintele din epoca sovietică, totuși ici-colo, în partea de sus a stelelor de piatră, sunt săpate sau aplicate cu negru cruci subțiri ortodoxe. Unele monumente funerare sunt înfrumusețate cu mici fotografii, de mărimea unei palme, făcute pe ceramică, reproducând imagini din tinerețe ale celor morți, ale căror fețe surâzătoare se potrivesc prea puțin cu locurile singuratic în care se află acum.

Nu departe de intrarea centrală, de-a lungul aleii, se află un șir nu prea lung de morminte identice cu pânza de corabie, cu stele roșii în vârf și portrete mărite ale unor băiețandri pe stelele funerare. Aceștia sunt cei care au murit în Afganistan. Toți sunt cu bereta pusă ștregărește pe o ureche, cu tricouri vărgate de marinar pe piepturile lor bombate. Iar doi dintre ei chiar cu preferatul tovarăș din momentul luptei - automatul Kalașnikov, strâns în mâinile ferme ale unor soldați din trupele cu destinație specială. Unii dintre ei zâmbesc fără grijă, părând că nu știu încă faptul că nu peste mult timp le va fi hărăzit să se transforme din bravi învingători ai unor "fantome" în banale victime ale internaționalismului muribund.

Și acum peste drum de aceștia - un alt grup de monumente, care mai de care mai bogat și mai impozant: monoliți voluminoși mai ales din labradorit negru lustruit, cu portrete mari, incluzând tot bustul cu haine de piele care strălucesc în piatră, iar inscripțiile au un conținut deosebit. "Am sărbătorit fără tine succesul tău, Trifoiș!", "Sășiule, te-am răzburat!", "Așteaptă-mă, botișor, mă voi întoarce, a ta" este scris pe partea netedă a monumentelor, înconjurate de lanțuri grele cu bile rotunde de cupru la colțuri. Acestea sunt deja semnele tragice ale furtunoasei epoci a redistribuirii primare a capitalului.

Makarevici mergea gânditor pe alee, uitându-se, fără să priceapă, la semnele zădărniceii lumești, cu lene lăsându-se pradă unor gânduri îndoielnice privind misterioasa esență a multor lucruri. Și, de asemenea, despre caracterul nu mai

puțin misterios a ceea ce este pe lumea cealaltă, dacă totul rămâne aici, pe acest câmp, care până nu demult a fost al sovhozului, iar sufletul zboară undeva. Dar unde? - aceasta era o întrebare la care omenirea și așa n-a primit răspuns în toate secolele de când există. Se pare că în această enigmă există un tabu foarte strict, dezlegarea enigmei nefiind permisă oamenilor. Și Makarevici se gândea că este foarte posibil să fie chiar așa, ceea ce nu a fost descoperit să nici nu existe, fiecare viață omenească terminându-se banal în aceste morminte. Poate mai trăiește în amintirea a două-trei generații și trece în uitare. Pentru întotdeauna și fără întoarcere. Atunci merită oare să te îngrijești prea mult de monumente, îngrădituri, curățenia mormintelor și memoria de după moarte? De altfel, după regulile comunale, după cincizeci de ani mormintele se lichidează, pentru a se transforma din nou într-un teritoriu pentru o nouă construcție sau într-un stadion pentru fotbaliști, continua să se gândească Makarevici, pătrunzând tot mai mult în mulțimea mormintelor. El căuta un mormânt, a cărui poziție nu o reținuse prea bine, de altfel, și topografia locului se schimbă în cei cincisprezece ani de când nu mai fusese pe aici. Își aducea aminte că înmormântarea s-a făcut iarna, bătea un vânt rece, geros, toți au înghețat ascultând cuvântările de înmormântare și, acoperind în grabă mormântul cu bucăți de pământ înghețat, au fugit pe alee spre autobuz.

De atunci nu mai venise pe aici.

Și de altfel, rău a făcut că nu a mai venit. Totuși, atâta timp cât trăim, la morminte, ca și la biserică, trebuie să mergi cât mai des și aceasta nu pentru cei morți sau pentru Dumnezeu, ci pentru tine însuși. În esență, ca și cei morți, tu aparții, de asemenea, în mare măsură trecutului, unde, mai devreme sau mai târziu, ești predestinat să te întorci din prezentul plin de griji și imperceptibil, care este foarte posibil să nici nu existe. În locul acestuia - numai iluzii, aceste rândunici impetuose, care la infinit trec prin fluxul întunecat al conștiinței. Cu totul alt lucru este trecutul tău, bun sau rău, acesta se află în tine ca un bolovan și nimeni nu se va apuca să-l distrugă. Nici natura, nici legea, nici șefii.

Uitându-se la îngrămăditele morminte și monumente, Makarevici se gândea: și aici este strâmtoare, nici aici nu este libertate. A fost puțină în viață - nu este mai multă nici după moarte. Dar poate că oamenilor nici nu le trebuie! Poate că îi atrage un singur lucru - procesul plin de zel al luptei pentru libertate, care, o dată obținută, imediat se construiesc din ea cuști sub formă de state, guverne, închisori și armate. Libertatea

devine proprietatea vagabonzilor, de care nici aceștia nu sunt întotdeauna încântați.

Makarevici a trecut pe lângă câteva zeci de morminte, uitându-se la ele cu o privire fugitivă, lipsită de înțelegere. Ici-colo, printre morminte, puteau fi văzuți oameni, mai ales femei, făceau curățenie, puneau în ordine mormintele, înfrumusețau ultimul adăpost al celor apropiați. O viață plină de tristețe, dar nobilă, făcută din inimă, fără a conta pe vreo recunoștință. Poate că de aceea, câteva morminte, dintre acelea care erau mai aproape de alee, arătau ca de sărbătoare, curate, cu flori, vopsite proaspăt într-o culoare nu prea veselă. Din când în când, pe marmură, străluceau solemn inscripții aurii - scumpului cutare - din partea soției și a copiilor. Sau din partea soțului și a copiilor. Mai rar din partea colectivului de muncă. Pe o "pânză" unghiulară de corabie, puțin mai mare decât celelalte, este portretul triplu al celor îngropați acolo - un adult și două căpșoare de copii - aproape sigur victimele tragice ale șoselelor, acest tribut inevitabil dat molohului automobil pentru o motorizare întârziată, în care s-au lansat oamenii, neasigurați nici prin perfecțiunea tehnicii, nici prin siguranța drumurilor. Altfel cum se poate explica faptul că în timp ce aici gradul de motorizare este de zece ori mai scăzut decât în Statele Unite, mortalitatea rutieră este de două ori mai ridicată?

Slavă domnului, mortul lui a murit în propriul său pat, înconjurat de familia iubitoare, de colaboratorii devotați din institut, cărora le fusese șef timp de mulți ani. Nu a fost ocolit nici de atenția autorităților, care îi acordau în mod regulat diferite distincții și care îi ridicaseră un monument, modest, dar oricum onorabil, din popularele frânturi de marmură. Makarevici, care vedea bine de la distanță, i-a zărit încă de pe alee fața largă, zâmbitoare, de pe monument și, bucuros, parcă ar fi întâlnit un om viu, s-a îndreptat spre mormânt.

- Ei, salut, Aliaksei Ivanavici, de mult nu ne-am mai văzut - spuse el și se opri, punându-și mâinile pe balustrada prăfuită a îngrăditurii.

Își aducea bine aminte ultima lor întâlnire - el însuși se afla în spital după cel de al treilea infarct. Pe acele timpuri infarctul era tratat serios și îndelung, câteva săptămâni nu te lăsau să te scoli din pat, ceea ce de altfel nu era un lucru ușor. Început, singurătatea din spital era ușurată de dese vizite ale rudelor și cunoștințelor. Dar treptat vizitele s-au rărit - câte vizite să faci dacă bolnavul nici nu se însănătoșește și nici nu moare. Într-una din aceste zile triste, spre seară, în camera unde se afla Makarevici, a intrat Aliaksei Ivanavici, vioi și cu fața înroșită de ger. Fără să piardă mult timp, a pus pe noptieră cinci portocale, o bucată de salam, s-a uitat în jur, a scos dintr-un pachet de celofan cunoscuta sticlă având pe ea desenată o barză. "Ei, ce faci? Așa și așa? Te faci bine? Atunci e bine. Dar cum este cu băutura? Nu? Dacă nu, atunci nu - lucrurile sunt clare. Am să beau eu pentru sănătatea ta. Ca să te faci cât mai repede bine... De altfel, studenții îți duc dorul; au de dat diverse probe..." spuse el cu însufletire, fără să aștepte răspunsurile lui.

Cu mâna antrenată de-a lungul mulților ani cât a fost director și-a turnat în pahar exact 100 de grame și le-a băut. Iar după ce a băut, parcă s-a liniștit, a început să povestească despre problema institutului, problemele cu spațiul, cu finanțarea pe cel de-al treilea trimestru. Makarevici îl asculta molesit, pătrunzându-se cu invidie de energia și de voința lui practică, pe care el nu le mai avea de mult. De unde să știe el că tocmai peste o săptămână, în ziua în care ieșea din spital, Aliaksei

Un candidat la Premiul Nobel pentru literatură

Scriitorul Vasil Bâkau, cunoscut în România mai mult prin transcripția rusească de Bâkov, este în prezent cel mai popular scriitor din Belarus. Și nu numai pentru calitățile sale de scriitor, ci și pentru faptul că este considerat „conștiința națiunii“, „un luptător pentru democrație“.

Cunoscutul scriitor sovietic, Aleksandr Tvardovski, redactorul-șef al publicației „Novii Mir“ a fost primul care i-a publicat operele lui Bâkau și l-a încurajat să continue să scrie. Din aceste scrieri cititorul putea afla adevărata imagine a războiului, fapt pentru care critica literară sovietică începuse o campanie nemiloasă de respingere a operelor lui Bâkau.

În Occident, Bâkau este apreciat ca cel mai bun reprezentant al literaturii belaruse, fiind un candidat serios la Premiul Nobel în domeniul literaturii.

Scriitorul nu a mai putut rezista atmosferei din Belarus și a preferat să se stabilească în Germania. La momentul respectiv, un ziar din Minsk a publicat o scrisoare a unui cititor adresată acestuia. Iată conținutul ei, care constituie o excelentă prezentare a scriitorului și a influenței sale: „Stimate Vasil Uladzimiravici!

Nu pot să mă gândesc fără emoție la faptul că din cauza înrăutățirii sănătății aveți intenția ca, pentru un anumit timp, să părăsiți meleagurile natale. Noi înțelegem

cât de greu vă este să vă despărțiți de patrie în timpurile acestea încordate și dramatice, când valorile noastre naționale sunt călcate în picioare și este distrusă demnitatea noastră națională. Cât veți fi peste hotare să țineți minte că ne veți lipsi foarte mult, că întotdeauna avem nevoie de cuvântul dumneavoastră integru de apostol al renașterii naționale.

Eu sunt de aceeași vârstă cu dumneavoastră. Tinerețea generației noastre a fost sfâșiată de plumbul fierbinte al războiului, perioada de maturizare cetățenească s-a desfășurat în atmosfera îmbâcsită a îndobitocirii comuniste. Iar la bătrânețe vedem dezmățul violenței, al minciunii și bâtelor, al lipsei de respect pentru lege și al sărăciei. Așa că nu am apucat să trăim ca oamenii. Mă tem că cei mai în vârstă dintre noi deja nu vor mai vedea la orizontul Patriei - o mare martiră - triumful afirmării naționale.

Luându-mi rămas bun de la dumneavoastră înainte de călătoria dumneavoastră, vă dorim să vă refaceți sănătatea, să adunați forțe, pentru a scrie noi opere, care pentru noi reprezintă o hrană spirituală, o apă vie de izvor, o voce a adevărului, care răsună în întreaga lume.

Cred că zeci de mii de belaruși vă vor însoți pe dumneavoastră, un mare fiu al Patriei, cu aceleași gânduri. Însănătoșire și revenire grabnică în țară, care vă este recunoscătoare pentru dragostea fierbinte de fiu devotat pe care i-o purtați.

Drum bun!

Vă vom aștepta!“

vanavici va muri după primul său infarct și așa l-au îngropat în această movilă înzăpezită. Monumentul nu era mai puțin arătos decât altele, dar mormântul arăta foarte neîngrijit, după cum se vede, din primăvară nu mai trecuse nimeni pe aici. Pe te floricele mărunte lângă marginile de beton, când fără speranță pe pământul uscat, din care se vedeau cu curaj, în sus, buruienile. Garoafe care se așeseră cândva roșii se prefăcuseră în plante uscate de ierbar. Makarevici a desfăcut la porțiță arma ruginită și a intrat în interiorul îngrăditurii. Luându-și haina pe vârful monumentului, a aruncat într-un colț garoafele uscate din vaza spartă. Ar fi trebuit să șteargă plăcătă de piatră a stelei funerare, care devenise nevăzută din cauza prafului, să ude florile, poate că așa acestea și-ar fi revenit. Apa era lângă intrarea în cimitir, dar el nu avea nici un fel de vas și atunci se uită împrejur pentru a găsi ceva potrivit.

Nu departe, ceva mai jos de cele trei obeliscuri identice, se afla o femeie trecută de tinerețe cu o cămășă - amândouă aplecându-se deasupra stratului cu flori, sădeau ceva -, se îndreptă spre ele.

- Bună ziua - le salută Makarevici, apropiindu-se de femeie. Aceasta se ridică imediat în picioare, luându-se cu amândouă mâinile de mijlocul care i se așeseră. Era o băbuță cu părul alb, cu o față plăcută. Cu o voce puțin cântată ea răspunse la salut.

- Nu-mi împrumutați căldărușa pentru câteva minute? Eu sunt aici în apropiere - spuse el, luându-se deja la căldarea de plastic de lângă picioarele ei umflate de boală.

- De ce nu? Dacă vă trebuie, luați-o. Doar nu luați de tot, o aduceți înapoi...

pestrii și cu o bluză albă, a sărit imediat de la locul ei și cu o naivitate de copil a spus:

- Bunicul nostru vine repede, aduce gherghine și brumărele să le sădim aici.

- E bine să puneți brumărele, spuse Makarevici și cu căldarea în mână se îndepărtă de ele.

Având o preocupare concretă, el își pierdu dorința de a se mai gândi la personalitatea diferitelor morminte, atmosfera sentimentală îi trecuse, ca întotdeauna când avea de lucru. În întâmpinarea lui veneau diferiți oameni - femei cu copii, babe cu coșuri în mână, unele aveau căldări în mână și săpăligi. Un invalid înalt șchiopăta cu proteza, având o geantă și un baston în mână. La sfârșitul zilei de muncă pe acest traseu venea destul de rar câte un autobuz, oamenii aducându-și aminte de datoriile lor față de cei morți.

La robinetul de apă, care, din motive practice, fusese sprijinit de o capră de lemn, el își umplu căldarea și o duse fără grabă la mormântul lui Aliaksei Ivanavici. Aici, turnându-și apa în pumni, spălă fațada stelei funerare și fața decedatului a apărut parcă din praf, recăpătându-și prospețimea inițială. Cu restul de apă a udat florile veștejite; poate își vor reveni. Totuși era suspect faptul că din familia destul de numeroasă a celui decedat, toată vara, nu venise nimeni la mormânt. N-au avut timp? Este probabil, dar totuși... Și el venise prima dată după cincisprezece ani, nu prea des deci. Dar uite că a făcut ceva și i s-a făcut mai ușor pe suflet ca și cum făcuse ceva pentru o persoană vie. Ajutând pe cineva. Deja celui decedat îi este indiferent acest lucru, a făcut-o pentru el însuși, pentru propria satisfacție. O senzație ciudată, o necesitate capricioasă a sufletului. Ce

sens are? Dar oare viața însăși are sens?

De altfel, este inutil să se caute un sens acolo unde s-ar putea să nu fi fost niciodată. Nu din voința ta ai apărut pe lume și nu trăiești după voia ta. Iar când vine clipa să dispari - este o catastrofă! Ca și cum ar fi o nedreptate. Doar de mult s-a spus că nimic nu este veșnic pe acest pământ. Tot ce are un început are și un sfârșit. Altfel nici nu poate să fie. Totul este armonios, corect și foarte democratic. Este imposibil să trăiești veșnic. Având în vedere obiceiurile sovietice, ar apărea excepții și privilegii. Pentru șefi, pentru cei mai merituosi, deputați, corupători și corupți - pe bani, bineînțeles. Nu, mai bine să fie așa cum este. Ți-ai făcut stagiul pe pământ, acum du-te. Fă loc altuia.

Odihnindu-se puțin lângă îngrăditură, își îmbracă haina și luă căldarea în mână.

- Rămâi cu bine, Alioșa, pe curând. Aici sau acolo - spuse el și dintr-o dată simți o pătrunzătoare părere de rău pentru sine însuși, aducându-și aminte de clasicele cuvinte: „eu sunt deja acasă, iar tu încă mai rătăcești pe nu știu unde...“

Ducând căldarea, o puse lângă îngrăditura neagră, vopsită destul de recent, dincolo de care se înălțau trei obeliscuri identice, fiecare având jos un mic strat de flori, ocupat deja de răsaduri. Băbuța se ridică amabilă în întâmpinare, dar imediat se așeză obosită pe o bancă.

- Uite, mulțumesc, am făcut curat și am udat florile.

ÎN JURUL UNEI ANTOLOGII

POEZIE ISRAELIANĂ DE EXPRESIE ROMÂNĂ ÎN FRANCEZĂ

de GEORGE ASTALOȘ

Moștenire lirică (titlul culegerii de poezie israeliană de expresie română) face parte dintr-o vastă panoramă antologică de poezie românească scrisă în afara frontierelor noastre geografice și lingvistice. Fie că e vorba de creația poetică din Basarabia și Bucovina de Nord (deviată de la matcă de capriciile istoriei), din Israel (dezrădăcinată dintr-o necesitate recuperatoare milenară), din Voivodina și Valea Timocului (Nicolae Iorga nu făcea o figură de retorică atunci când spunea că România este o țară înconjurată de români), sau de poezia celor patru puncte cardinale ale exilului, valorile literare românești, oriunde s-ar afirma ele, trebuie reunite și difuzate pentru ca zestrea noastră spirituală să fie cunoscută și recunoscută în lume. Și pentru asta, nimic nu pare mai eficient decât efortul convertirii ei în bunul și vechiul grai galloroman ale căror rezonanțe fonetice transportă materia poetică mai abilitat decât orice alt vehicul idiomatic.

Într-una dintre străfulgerările sale profetice, părintele letrismului, Isidore Isou, referindu-se la rolul Hexagonului în circulația poeziei, spunea: „Poezia contemporană este o clipă franceză a secolului. Ea este, spunea el, lentila celorlalte creații poetice. Trecând prin franceză, poezia lumii poate fi văzută de lume“. Și ceva mai departe adăuga: „E lipsit de valoare orice poet negalicizat“. După care, vorbind de răspândirea universală a operelor unor Edgar Allan Poe, Apollinaire, Tristan Tzara sau Rilke, letristul botoșenean semnalează faptul că: „Dacă poetul nu e francez, Franța îi dă șansa (se înțelege limba franceză) de a deveni universal (Introduction - à une nouvelle poésie et une nouvelle musique, Gallimard/ NRF/ Paris, 1947).

Seria de antologii de poezie românească din *extra muros* (din care face parte și **Moștenire lirică**), se înscrie într-un etnoprogram elaborat de Direcția Executivă a Radiodifuziunii Române. Acest etnoprogram își propune să conserve patrimoniul imaterial al sensibilității românești, dându-i în același timp un pașaport universal, prin convertirea corpusului său în franceză. Și pentru realizarea acestui deziderat, așa cum am spus-o cu ocazia unei confruntări internaționale privind programul evocat. Avem mijloacele estetice și lingvistice ale ambițiilor noastre. Și sub acest raport, trebuie semnalat că, după câte știu, etnoprogramul Radiodifuziunii Române este unica tentativă de a lansa poezia unei culturi în circuitul creației europene, propagând-o cu ajutorul unui idiom de răspândire universală - franceza fiind, în afara atracției pe care o exercită asupra poezilor din întreaga lume, una dintre cele două limbi oficiale ale Uniunii Europene. Legitima noastră aspirație de a ne înscrie în structurile moderne ale continentului justificându-se astfel și sub raportul comunicării valorilor spirituale în aria Statelor Unite ale Europei.

Unii dintre cei mai puțin antrenați în mecanica priorităților se vor întreba de ce, după antologia poeziei basarabene, ne-am oprit asupra poeziei israeliene și nu am alcătuit un florilegiu al liricii bucovinene, care, teritorial vorbind, este mai aproape de noi? Acelora le voi spune că patrimoniul creației unei comunități de destin, nu este o chestiune teritorială, ci una spirituală, și spiritul nu are frontiere. Evident, prin originea mea paternă sunt acel fitu al Bucovinei, pe care îl evoca uneori presa exilului dinainte de 1989. Realitatea este însă că publicarea poeziei israeliene s-a impus prin precaritatea conti-

nuității ei în română pe pământul făgăduinței. Într-adevăr, valorile succesive de evrei care, începând din 1945, i-au asigurat poeziei noastre o continuitate efectivă, au încetat să mai fie un ferment de creație specifică în Țara Sfântă, pentru simplul motiv că rezervorul originilor a secat. Astăzi, emigrația evreilor români spre Eretz, Israel este nulă, astfel că peste douăzeci de ani, în Israel nu se va mai scrie românește. Generațiile viitoare vor scrie în limba în care vor iubi și vor trage cu pușca.

Colecția din care face parte **Moștenirea lirică** își are originea în antologia poeziei românești, **Ethique et Esthétique** apărută în Franța (Editions Nord/ Pas-de-Calais, 1996) la incitația și cu sprijinul material al Centrului Național al Cărții. Efectiv, în anul apariției, Franța organiza la Beuvry o bienală internațională de poezie a cărei temă era: **Poezia în fostele țări de Est după căderea zidului Berlinului** și voia să illustreze lucrările manifestării cu o antologie de poezie provenind din una dintre țările recent eliberate de sub cupola dictaturii comuniste. Primind un telefon în acest sens de la directorul bienalei, Roger Lahaye, care mă cunoscuse la Festivalul Mondial de Poezie de la Struga (1993), unde trebuia să pronunț cuvântul de deschidere, am acceptat să alcătuiască o antologie a poeziei românești în franceză (217 pagini), publicarea unei astfel de opere sub egida Hexagonului și difuzarea ei în circuitul comercial occidental, fiind fără precedent în istoria literaturii noastre. Rațiunea mea a fost simplă. Dacă eu refuzam să fac antologia, conducerea bienalei ar fi făcut apel la un polonez, să zicem (polonezii având traducători excelenți în Franța), admitând că polonezul ar fi fost absent din Paris în acel moment, s-ar fi căutat un ceh (consilierul parizian al lui Havel este un subtil traducător), dacă nici cehul n-ar fi fost disponibil, Roger Lahaye i s-ar fi adresat unui ungar, și așa mai departe: unui bulgar, unui georgian, unui rus etc. - estul european e vast și țările debarasate de hegemonia roșie, numeroase. Acceptând propunerea directorului bienalei, **Ethique et Esthétique** a văzut lumina tiparului în Franța, devenind fundamentul edificiului imaterial al patrimoniului nostru poetic din afara granițelor.

Ethique et Esthétique a fost urmată de o antologie ceva mai densă (402 pagini), comandată de Editura Europa (director poetul Ion Deaconescu, de la Catedra de retorică a Universității din Craiova), antologie care a cunoscut o a doua ediție, publicată de Tritonic din București (director Bogdan Hrib), care a cumpărat copy-right-ul de la editorul craiovean. Atenția de care s-a bucurat antologia, în țară (unde s-au vândut 550 de exemplare cu 150.000 de lei bucata) și în străinătate (s-au primit comenzi din SUA, Germania și Israel, figurând în Biblioteca Națională a Franței și în biblioteca Sorbonei) a condus la includerea unei panorame antologice a poeziei românești în etnoprogramul Radiodifuziunii Române. Aflat în al doilea său an de existență, acest etnoprogram își propune să reunească poezia moldovalahă de pe toate meridianele - creația poetică din Eretz fiind unul dintre pivoții traseului jalonat.

Născut în **triunghiul greșelilor**, cum numesc în **Utopii** fostul meu cartier locativ (Hala Traian, Dudești, Văcărești și retur), cartier cândva bilingv - limba maternă: româna și idișul, sufletul eschenaz nu mi-e necunoscut. Dimpotrivă. Efectiv, în acest mic eden etnic, unde tinerii goym și *ovrei* împărțeau practic totul: țigări, băutură, jupoane și tot ce mai

mișca prin preajmă, densitatea pe metru pătrat a celor două etnii era sensibil egală. Din păcate, mândrul meu cartier s-a scurs de pe harta bilingvismului metropolitan, tradiționalii săi subiecți fiscali, răspândindu-se în cele patru vânturi. Românii s-au îndreptat care încotro, evreii și-au orientat busola spre Orientul Mijlociu și au debarcat pe pământul făgăduinței - o parte dintre români exilându-se, evreii plecând să recupereze pământurile moștenite de la strămoșii lor.

În pofida diferenței de statut teritorial, nici românul, nici evreul nu par satisfăcuți de noua lor ipostază. Și unul, și altul tânjesc după mirosul adenitoarelor sarmale tradiționale, trecute printr-o mămăligă aburindă, și unul, și altul își înecă năduful în câte o sfântă cinzeciă de prună, adusă bine din glezna mâinii, și unul, și altul scapă la mânia câte o temeinică înjurătură națională, șuierată vărtos printre dinți. Oricât de ciudat ar părea, nu există nici un motiv ca un emigrant evreu să-și trăiască mai senin dezrădăcinarea decât un român exilat, cu toate că motivațiile ruperii de limba maternă și de pământul natal sunt (aparent) diferite. Mă pot întreba, și pe bună dreptate, dacă evreul român a optat pentru o năstrușnicie meteorologică vitregă naturii lui climaterice și pentru o scriere caligrafiată de-a-ndoaselea (mi s-a povestit că există profesori care își scriu cursurile în caractere latine având grijă ca studenții să nu le dibuie tribulațiile didactice), fiindcă trebuiau să-și ia în primire ancestralele lui pământuri, sau pentru că isteria marxismului l-a alungat din propria lui țară? Înainte de 1948, în România erau în jur de 500.000 de evrei, iar astăzi nu mai sunt decât maximum 15.000 - în Israel, un evreu din zece fiind român.

Facem haz de necaz, se spune. Revăzându-i pe câțiva dintre prietenii mei din copilărie plecați în Israel, printre anecdote ruginite, țuici stătute și alte cuvinte frumose, am făcut o paralelă între implantarea lor în pământul strămoșesc și eventuala dezrădăcinare similară, spunându-le: „Faptul că ați părăsit limba maternă pentru a reintegra vorbirea strămoșilor voștri e ca și cum eu m-aș fi dus să trăiesc printre daci pentru a vorbi cu semenii mei limba de dinaintea venirii invadatorului roman pe malurile Dunării“. Evident, plecarea evreilor spre Israel are cu totul alte semnificații decât cele de la suprafața gestului, oricât ne-ar plăcea nouă să scaldăm curiozitatea intelectuală în apele năraș ale umorului. Da, dar nu humorul este acela care ne salvează atunci când nu mai găsim răspunsuri la întrebările ce ne frământă? Da, dar cu plecarea evreilor din țară, România și-a pierdut o bună doză de humor. Doar moldovenii și metropolitani din „triunghiul greșelilor“ înțeleg profunzimea versului bacovian, în care poetul califică spațiul nostru vital de: țară tristă, plină de humor. Exil sau întoarcere la matcă - cele două drumuri sunt cartografiate cu aceeași tentă dramatică. Dezrădăcinare, disperare, derută (pe fața numită pajură) și, cunoaștere, recunoaștere, renunțare (pe verso). Din acest compozit de sentimente reconciliatoare cu istoria imediată, cea care câștigă este poezia. Poezia, cu tot ce conține ea de tragic, de evaziune și de detașare de sine.

Eu interpretez fenomenul dezrădăcinării ca un *brav goy*, înarmat însă cu un plus, față de cei din afara faimosului *triunghi al greșelilor* conturat de cadastul meu natal. În ciuda acestei inițieri, mă pot totuși înșela în privința mizei impuse de jocul întoarcerii la surse. Dar dacă mă înșel și dacă și miza fenomenului de reinscriere mă înșală la rândul ei, un singur lucru nu mă poate înșela: dimensiunea profund poetică a scrierilor celor animați de dorința de a reimplanta în pământul strămoșilor lor vârsta de aur a unei lumi preexistente. Într-adevăr, poezia inserată în **Moștenire lirică** este de o calitate emoțională infinit superioară preceptelor erei tehnologice în care a fost concepută.

RECEPTAREA LITERATURII ROMÂNE ÎN SLOVACIA

de ȘTEFAN PAVEL UNATINSKÝ

Înțelegere prin comunicare. Pare suficient a se reduce doar la acest aspect înțelegerea între oameni. Pentru comunicare este nevoie de limbaj. Limbaj sonor - muzică, limbaj vizual - pictură, sculptură, peliculă. Însă cel mai expresiv, cel mai des utilizat limbaj de comunicare rămâne limba, indiferent de origine, de etnia de care este vorbită, pentru că, dintotdeauna, au existat și vor mai exista, cu toată ofensiva, uneori chiar barbară a limbii engleze, intermediari care vor apropia spiritul unui popor de celălalt.

Întrucât literatura este acea componentă a vitalității prin care cultura unei națiuni, mică sau mare, comunică cel mai frecvent cu alta, traducătorul, persoana care apropie, are un loc aparte pe scena vieții literare a două culturi. Tocmai acest lucru încearcă să-l realizeze Institutul de Literatură Universală a Academiei de Științe din Slovacia printr-un proiect demarat în anii '80 ai secolului trecut. Sub titlul **Istoria receptării literaturilor străine în Slovacia**, proiectul prevedea realizarea studiilor privind receptarea literaturilor altor popoare în Slovacia. Acest aspect, însă, trebuia precedat de stabilirea unui raport referitor la percepția acestor literaturi de către cititor, dar și de critica slovacă, raport realizabil prin traducător, personajul care este veriga de legătură între literatura emițătoare și literatura receptoare.

Distinsa doamnă Libuša Vajdová, o erudită românișă din Slovacia a manifestat un interes deosebit pentru acest proiect încă de la apariția

Și cum proiectul prevedea studii privind percepția diferitelor literaturi în Slovacia, domnia sa a gândit elaborarea unui studiu privind prezențele literaturii românești în Slovacia.

Din cartea oferită spre consultare de către profesorul Corneliu Barborică, unul dintre cei mai recunoscuți slovaciști din afara Slovaciei, dar și din Slovacia, se poate constata că doamna Libuša Vajdová nu s-a mărginit doar la prezen-

țarea seacă a traducerilor din literatura română în limba slovacă, ci, printr-un amplu studiu (care constituie de fapt volumul 5 al proiectului și este intitulat **Rumunská literatúra, are un titlu mult mai amplu Libuša Vajdová - Stručné dejiny umeleckého prekladu na Slovensku - Rumunaká literatura v slovenskej kultúre - 1890 - 1990-**, Libuša Vajdová - **Scurta istorie a traducerilor literare în Slovacia - Literatura română în cultura slovacă - 1890 - 1990-**, Ústav svetovej literatúry SAV, Bratislava 2000), face o excursie în teoria traducerii și receptării traducerii literare a unei literaturi de către alta, diferită ca structură lingvistică, chiar dacă face parte din marea familie a limbilor indoeuropene pentru a continua cu capitolul dedicat româniștii în Slovacia.

Autoarea studiului cărții abordează problematica traducerilor literare din diverse puncte de vedere - cea a receptorului, a traducătorului, a modalității de traducere literară, dar și problematica româniștii în Slovacia, ca în final să dedice un capitol **Bibliografiei traducerilor și publicațiilor despre literatura română între anii 1890 - 1990**, capitolul care a fost editat și ca separat din volum sub titlul mai sus menționat. Construcția cărții, de altfel, este următoarea:

Capitolul I: Traducerea din literatura română

1. Premisele cercetării - studiu teoretic despre traducerea literară;

2. Începuturile româniștii slovace. Prima jumătate a secolului al XX-lea, cu subcapitolele a) Receptia liricii, b) Receptia prozei. c) Traduceri în periodice și reflectarea literar - istorică a literaturii române și d) Primele traduceri publicate în volum și imaginea literaturii române din anii războiului;

3. Explozia traducerii în volume. Continuitate și discontinuitate. Căutarea refugiului în literatura clasică. Tendințele noi cu subcapitolele a) Sincretismul și continuitatea anilor patruzeci-cincizeci în traducere, b) Deceniul schimbărilor. Discrepanțele între traducerile apărute în volum și în periodice, c) Revenire la tradiții - decenii de normalizare. Diferențierea treptată a imaginațiilor, d) Scriitori români din afara României și e) Româniștica în Slovacia și Cehia;

4. Raporturi culturale româno-slovace;

5. Corespondența J. Huskovej cu scriitorii români;

Capitolul II. Tradiția privind receptarea și traducerea Considerații;

1. Traducerea ca o problemă de receptare. Interliteraritate;

a) Receptarea și traducerea;

b) Străinătate și aspectele ei;

c) Tradiția în receptie;

d) Condiția culturală de receptare a literaturii străine;

e) Fetșișizarea diferențelor;

Stručné dejiny
umeleckého prekladu
na Slovensku

Zv. 5. Rumunská literatúra

LIBUŠA VAJDOVÁ

RUMUNSKÁ LITERATÚRA
V SLOVENSKEJ KULTÚRE
(1890 - 1990)

Capitolul III. Bibliografie;

1. Traduceri în volume și publicații despre literatura română;

2. Publicații periodice;

3. Traducătorii din literatura română;

Această parte a cărții este scrisă în limba slovacă și însumează 312 pagini fiind urmată de un rezumat în limba română de cincizeci de pagini și în limba engleză de patruzeci de pagini, ambele rezumate constituind capitole separate.

Pentru publicul român cea mai interesantă parte a cărții este poate capitolul al treilea, capitol în care autoarea, după un studiu îndelugat, a reușit să cuprindă probabil tot ce s-a tradus și scris din/despre literatura română începând cu anul 1867. Tocmai acest amplu registru de 76 de pagini redă oglinda interesului manifestat pentru literatura română în Slovacia. Aici sunt menționate primele studii despre geto-daci, corespondențe ale ziariștilor vremii în România, articole despre români și România, primele referințe literare (Vasile Alecsandri, Carmen Sylva), continuând cu traducerile lui Ivan Krasko din Eminescu, traducerile Jindrei Flajšhansová - Hušková, deschizătoare de drumuri ale româniștii în Slovacia, până la traducerile autoarei cărții, doamna Libuša Vajdová, ale lui Milan Resutík (fost ambasador al Cehoslovaciei și după separarea Slovaciei în România) sau ale doamnelor Jana Pálenídková și Hildegard Bunčákjová, ale actualului ambasador al Republicii Slovacă la București, Peter Kopecký, ca în final să fie prezentate scurte biografii ale celor care au contribuit prin munca de traducător la răspândirea și receptarea literaturii române în Slovacia.

Păcat că lucrarea s-a oprit la anul 1990. Dacă ea ar fi continuat - nu este o acuză la adresa autoarei, înțelegem problema -, lista ar fi fost mult mai amplă. Din câte cunoaștem interesul doamnei Libuša Vajdová pentru literatura română, suntem convingeți că această carte, cel puțin cât va dăinui româniștica la Bratislava, va fi mereu completată cu noi fascicule, pentru că în Slovacia există și cresc noi traducători din literatura română, pentru că publicul cititor slovac prezintă interes pentru literatura română. Ba mai mult, există și editori care, de câțiva ani, scot anual două-trei volume ale scriitorilor români.

Din păcate, nu prea putem vorbi de același interes în sens invers. Și nu sunt puțini scriitorii slovaci care ar merita să fie cunoscuți și de către publicul cititor din România.

Bibliografia prekladov a publikácií
o rumunskej literatúre
(1890 - 1990)

Zostavila Libuša Vajdová

Ústav svetovej literatúry SAV
Bratislava 2000

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE

PREȚ: 6000 lei